

Valstybinio audito ataskaita

ĮMONIŲ BANKROTO PROCESO VALDYMAS IR KONTROLĖ

2014 m. lapkričio 25 d. Nr. VA-P-20-8-15

TURINYS

<u>SANTRUMPOS IR SAVOKOS</u>	<u>3</u>
<u>SANTRAUKA</u>	<u>4</u>
IŠVADOS	4
REKOMENDACIJOS	6
<u>IŽANGA</u>	<u>8</u>
<u>AUDITO REZULTATAI</u>	<u>12</u>
<u>1. Ar įmonių bankroto procesas efektyvus</u>	<u>12</u>
1.1. Bankrotai inicijuojami pavėluotai	13
1.2. Turtas parduodamas nepakankamai efektyviai	16
1.3. Ilga bankroto proceso trukmė	19
1.4. Nepakankamai taikoma atsakomybė įmonių vadovams ir savininkams	22
1.4.1. Įmonių vadovams ir savininkams atsakomybė už ne laiku inicijuotą bankrotą taikoma retai	22
1.4.2. Teisinis reglamentavimas dėl bankroto inicijavimo turi trūkumų	24
1.4.3. Tyčinio ir nusikalstamo bankroto atvejais, kaltiems asmenims taikoma nepakankama atsakomybė	25
1.5. Nepakankamas administratoriaus atlyginimo ir kitų administravimo išlaidų reglamentavimas	30
1.6. Ne visi nustatyti būdai supaprastinto bankroto atveju, garantuoja administratoriaus atlyginimo ir administravimo išlaidų padengimą	32
1.7. Dalis buvusių darbuotojų, kuriems įtvirtinta teisė gauti išmokas iš Garantinio fondo nėra surandami, todėl jie negauna jiems priklausančių išmokų	33
<u>2. Ar efektyvūs administratorių atestavimas ir priežiūra</u>	<u>34</u>
2.1. Kvalifikacijos egzaminų organizavimo tvarka neužtikrina tinkamo administratorių žinių patikrinimo	35
2.2. Administratorių kvalifikacija keliama ir reglamentuojama nepakankamai	37
2.3. Administratorių veiklos priežiūra nepakankama	37
2.4. Administratoriams numatytos poveikio priemonės nepakankamai diferencijuotos pagal pažeidimo pobūdį	40
<u>PRIEDAI</u>	<u>44</u>

SANTRUMPOS IR SĄVOKOS

Santrumpos:

ĮBVD – Įmonių bankroto valdymo departamentas

ĮRBIS – Įmonių restruktūrizavimo ir bankroto informacinė sistema

JAR – Juridinių asmenų registras

LITEKO – Lietuvos teismų informacinė sistema

VSDF – Valstybinio socialinio draudimo fondas

VMI – Valstybinė mokesčių inspekcija

Sąvokos:

Bankrotas – teisės aktų nustatyta tvarka pripažinta įmonės nemokumo būseną, kai siekiama šios būsenos pabaigos iš įmonės turto tenkinant kreditorių reikalavimus ir užtikrinant kreditorių ir įmonės interesų pusiausvyrą¹.

Įmonės nemokumas – įmonės būseną, kai įmonė nevykdo įsipareigojimų (nemoka skolų, neatlieka iš anksto apmokėtų darbų ir kt.) ir pradelsti įmonės įsipareigojimai (skolos, neatlikti darbai ir kt.) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės².

Tyčinis bankrotas – įmonės privedimas prie bankroto sąmoningai blogai valdant įmonę (veikimu, neveikimu) ir (arba) sudarant sandorius, kai buvo žinoma ar turėjo būti žinoma, kad jų sudarymas pažeidžia kreditorių teises ir (arba) teisėtus interesus³.

Įmonės restruktūrizavimas – visuma šio įstatymo nustatytų procedūrų, kuriomis siekiama išsaugoti ir plėtoti įmonės veiklą, sumokėti skolas ir išvengti bankroto, gaunant įmonės kreditorių pagalbą, taikant ekonomines, technines, organizacines ir kitas priemones⁴.

Finansinių sunkumų turinti įmonė – įmonė, kuri negali vykdyti prievolių ir sumažinti nuostolių, kurie, kreditoriams nesuteikus pagalbos, priverstų ją nutraukti veiklą ir bankrutuoti⁵.

Supaprastintas bankroto procesas – teismo tvarka vykdomų įmonės likvidavimo procedūrų, kai įmonė neturi turto ar jo nepakanka teismo ir administravimo išlaidoms apmokėti ir kreditorių susirinkimo kompetencijos klausimus sprendžia teismas, visuma⁶.

¹ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, 2001-03-20 Nr. IX-216 (2014-03-27 įstatymo Nr. XII-805 redakcija), 2 str.1 d.

² Ten pat, 2008-05-22 įstatymo Nr. X-1557 redakcija), 2 str. 8 d.

³ Ten pat, 2013-04-18 įstatymo Nr. XII-237 redakcija, 2 str. 12 d.

⁴ Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas, 2001-03-20 Nr. IX-218 (2010-07-02 įstatymo Nr. IX-978 redakcija), 2 str. 3 d.

⁵ Ten pat, 2010-07-02 įstatymo Nr. IX-978 redakcija, 2 str. 1 d.

⁶ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, 2001-03-20 Nr. IX-216 (2014-03-27 įstatymo Nr. XII-805 redakcija), 2 str. 13 d.

SANTRAUKA

Įmonių bankrotas – ilga, sudėtinga ir gana dažna bei natūrali kiekvienos ekonomikos verslo proceso dalis įmonių veikloje, galinti turėti neigiamų pasekmių ne tik verslo subjektams, bet ir visai šalies ekonomikai. Bankrutuojanti įmonė paprastai neatsiskaito su kreditoriais, jos darbuotojai lieka be darbo, mažėja pasitikėjimas šalies verslo aplinka. Todėl įmonių bankroto proceso valdymui yra reikalinga efektyvi nemokumo politika, kuri padėtų apsaugoti kreditorių interesus.

Ekonominio sunkmečio laikotarpiu Europos Sąjungoje bankrotų skaičius išaugo net 46 proc. Skaiciuojama, kad dėl bankrutavusių įmonių 2009 m. Europoje darbo neteko 1,7 mln. žmonių (1,2 mln. – 2008 m.)⁷. Lietuvoje 2009 m. buvo pradėti vykdyti 1 844 bankroto procesai, ir tai yra du kartus daugiau nei ankstesniais laikotarpiais. Vėliau šis skaičius mažėjo, bet, palyginti su laikotarpiu iki krizės, liko didelis. 2013 m. buvo pradėti 1 550 įmonių bankroto procesai.

Audito tikslas – įvertinti, ar įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė yra efektyvūs, taigi:

- ar bankroto procesas valdomas efektyviai;
- ar įmonių vadovams ir savininkams taikoma atsakomybė;
- ar užtikrinama pakankama bankroto proceso priežiūra ir kontrolė.

Audito subjektai – Lietuvos Respublikos ūkio ministerija ir Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos.

Papildomai duomenis rinkome iš Valstybinės mokesčių inspekcijos, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos, Nacionalinės teismų administracijos, apygardos teismų, Lietuvos kriminalinės policijos biuro, Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, VĮ Registrų centro, Bankroto administratorių asociacijų. Nagrinėjome teisės aktus, susijusius su įmonių bankroto proceso reglamentavimu, susipažinome su kitų šalių patirtimi, atliktomis studijomis ir analitiniais darbais įmonių bankroto proceso klausimais. Audito įrodymams pagrįsti naudojome duomenis iš Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO ir Įmonių restruktūrizavimo ir bankroto informacinės sistemos ĮRBIS.

Audituojamas 2011–2013 m. laikotarpis. Pokyčių ir tendencijų analizei naudojami ir vėlesnių bei ankstesnių metų duomenys.

Įvertinę surinktus įrodymus, pateikiame valstybinio audito išvadas ir rekomendacijas. Rekomendacijų įgyvendinimo planas pateikiamas 10 priede.

IŠVADOS

1. Bankrutavusių įmonių kreditorinių reikalavimų padengimo lygis yra žemas ir siekia 13 proc. Bankrutavusių įmonių kreditoriai 2009–2014 m. I ketv. laikotarpiu neatgavo 8,4 mlrd. Lt pajamų, iš jų Valstybės biudžeto tiesioginiai netekimai sudaro 1,5 mlrd. Lt. Tai rodo, kad

⁷ A Second Chance for entrepreneurs: Prevention of bankruptcy, simplification of bankruptcy procedures and support for a fresh start – Report of the Expert Group, European Commission DG Enterprise and Industry, January 2010; http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/business-environment/files/second_chance_final_report_en.pdf.

- kreditorių interesai nepakankamai apsaugoti – dėl to gali mažėti investuotojų pasitikėjimas verslo aplinka ir nemokumo politikos sprendimų veiksmingumu (1 skyrius).
2. 2009–2013 m. net 70 proc. įmonių bankroto pradžioje kreditoriniai reikalavimai buvo du kartus didesni nei jų turimas turtas, 20 proc. įmonių neturėjo turto net administravimo išlaidoms padengti ir bankrotai buvo vykdomi supaprastinta tvarka, tai rodo, kad įmonių bankrotai inicijuojami pavėluotai, o įmonių vadovams ir savininkams teisės aktuose nustatyta atsakomybė už pareigos nevykdymą laiku inicijuoti bankrotą yra taikoma itin retai (1.1 poskyris ir 1.4.1 skirsnis).
 3. Teisinis reglamentavimas dėl bankroto inicijavimo turi trūkumų, nes:
 - 3.1. nenustatytas konkretus terminas, per kurį įmonės vadovai ir savininkai turi pateikti pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo, kai įmonė tapo nemoki (1.4.2 skirsnis);
 - 3.2. dabartinis nemokumo sąvokos apibrėžimas nesudaro galimybės iš įmonės finansinės atskaitomybės duomenų nustatyti, ar įmonė yra nemoki, o informacija kreditoriams yra sunkiai prieinama (1.4.2 skirsnis).
 4. Įmonių bankroto procesas nepakankamai gerai koordinuojamas ir kontroliuojamas, nes neaišku, kas ir kada turėtų inicijuoti atsakomybės klausimus, kas atsakingas už bankroto bylą visapusiškai koordinavimą, priežiūrą ir proceso vykdymą laiku, todėl veikiama ne visada aktyviai, o bankrotų trukmė turi tendenciją ilgėti (1.1, 1.3 ir 1.4 poskyriai).
 5. Įmonių vadovai ir (ar) savininkai nėra atgrasomi nuo neteisėtų veiksmų, kuriais kryptingai siekiama įmonės nemokumo, nes:
 - 5.1. tyčinių bankrotų įrodymas reikalauja daug laiko ir finansinių sąnaudų, tačiau, pripažinus bankrotą tyčiniu nėra nustatomi asmenys, kalti dėl tyčinio bankroto, o civilinė atsakomybė taikoma tik per žalos institutą. (1.4.3 skirsnis);
 - 5.2. daugeliu atvejų, inicijuoti ikiteisminiai tyrimai dėl nusikalstamo bankroto buvo nutraukiami dėl įrodymų trūkumo ir suėjusio senaties termino. 2009–2014 m. I ketv. laikotarpiu 400 pradėti ikiteisminiai tyrimai, iš jų 72 (18 proc.) baigti ikiteisminiai tyrimai pasiekė teismą, o iš pasiekusiųjų teismą 20 (28 proc.) baudžiamųjų bylų kalti asmenys patraukti atsakomybėn (1.4.3 skirsnis);
 - 5.3. nusikalstamas bankrotas yra ekonominio pobūdžio nusikaltimas, tačiau už jį nustatyta atsakomybė (laisvės atėmimas iki trejų metų, nenumatant turinio pobūdžio poveikio priemonių) gali būti nepakankamai efektyvi (1.4.3 poskyris).
 6. Bankrutavusių įmonių turtas ne visada realizuojamas efektyviai, nes palikta galimybė didelės vertės turtą parduoti ne tik iš varžytynių, dėl to sumažėja galimybė kreditoriams atgauti skolas iš bankrutuojančių įmonių (1.2 poskyris).
 7. Administratoriaus atlyginimo ir kitų administravimo išlaidų apmokėjimo reglamentavimas nepakankamas, nes:
 - 7.1. Administratoriaus atlyginimo ir kitų administravimo išlaidų apmokėjimo nustatymo tvarka ir dydžiai nėra reglamentuoti, o kilus ginčui teismas naikina kreditorių susirinkimo (komiteto) nutarimą ir perduoda klausimą kreditorių susirinkimui svarstyti iš naujo, nes teismui nėra numatytos pareigos vertinti ir tvirtinti administravimo išlaidų sąmatas, todėl bankroto procesas ilgėja (1.5 poskyris).
 - 7.2. tais atvejais, kai įmonės turto nepakanka teismo ir administravimo išlaidoms padengti, ne visi nustatyti būdai supaprastinto bankroto atveju, garantuoja administratoriaus atlyginimo ir administravimo išlaidų padengimą (1.6 poskyris).

8. Dalis bankrutavusių ar bankrutuojančių įmonių darbuotojų, kuriems įtvirtinta teisė gauti išmokas iš Garantinio fondo nėra surandami, todėl jie negauna jiems priklausančių išmokų, kurios 2011–2014 m. 4 mėn. laikotarpiu sudarė 3,8 mln. Lt (1.7 poskyris).
9. Administratorių kvalifikacijos egzaminų organizavimo tvarka nesudaro prielaidų tinkamai įsitikinti, ar administratoriai turi pakankamai žinių, neužtikrinama, kad administratoriai vykdytų kvalifikacijos kėlimo reikalavimus, o teisės aktuose nenustatyta, kas turėtų organizuoti specializuotus administratorių rengimo ir kvalifikacijos kėlimo kursus, nenustatyti kokybės reikalavimai, todėl neužtikrinama jų kvalifikacija (2.1 ir 2.2 poskyriai).
10. Administratorių veiklos priežiūra orientuota į formalius teisės aktų reikalavimų pažeidimus, neapima visapusiško administratoriaus veiklos efektyvumo vertinimo, o administratoriams teisės aktuose numatytų poveikio priemonių taikymas nepakankamai reglamentuotas, jų taikymo praktika nėra pakankamai aiški ir vieša, dėl ko poveikio priemonės gali būti nepakankamai veiksmingos (2.3 ir 2.4 poskyriai).

REKOMENDACIJOS

Lietuvos Respublikos Vyriausybei

1. Siekiant apsaugoti kreditorių interesus ir mažinti įmonių bankrotų pavėluoto inicijavimo riziką:
 - 1.1. Numatyti priemones, užtikrinančias, kad bankrotai būtų inicijuojami laiku (2 ir 3 išvados);
 - 1.2. inicijuoti teisės aktų pakeitimus:
 - 1.2.1. nustatyti per kiek laiko įmonės vadovas privalo inicijuoti bankroto procedūrą, kai tapo aišku arba turėjo tapti aišku, kad įmonė yra nemoki (3.1 išvada);
 - 1.2.2. nustatyti pareigą įvertinti ar įmonės, kuriai keliama bankroto byla, vadovas, įmonei tapus nemokia, nepažeidė termino, per kurį turėjo kreiptis dėl bankroto bylos iškelimo (ir tuo atveju, kai pareiškimą teismui teikia kreditoriai ir teismas nustato, kad įmonė yra nemoki) (2 ir 3.1 išvada);
 - 1.2.3. nustatyti kieno pareiga kelti reikalavimą taikyti atsakomybę už pavėluotai inicijuotą bankroto inicijavimą; (2 ir 4 išvada);
 - 1.2.4. Numatyti priemones užtikrinančias, kad įmonių nemokumo nustatymas būtų siejamas su finansinėse atskaitomybėse pateikiamais duomenimis (3.2 išvada).
2. Siekiant užtikrinti administratorių teisę į teisingą darbo apmokėjimą ir sumažinti kylančius ginčus tarp kreditorių ir administratoriaus, kurie ilgina bankroto procesą, inicijuoti teisės aktų pakeitimus:
 - 2.1. nustatyti administratoriaus atlyginimo ir kitų administravimo išlaidų apmokėjimo tvarką ir administratoriaus atlyginimo rekomendacinius dydžius (7 išvada);
 - 2.2. dėl pareigos teismui vertinti ir tvirtinti administravimo išlaidų sąmatą tuo atveju, kai kreditorių susirinkimas ir administratorius negali išspręsti ginčo dėl sąmatos dydžio nustatymo. (7 išvada).
3. Siekiant, įmonių vadovų ir savininkų tinkamos atsakomybės už tyčinius ir nusikalstamus veiksmus sukeltiant įmonės nemokumą, inicijuoti teisės aktų pakeitimus, t. y. nustatyti, kad:
 - 3.1. tyčinių bankrotų atvejais turi būti nustatomi tyčinį bankrotą sukėlę asmenys ir jiems taikomas teisės nuo 3 iki 5 metų eiti viešojo ir (ar) privataus juridinio asmens vadovo pareigas ar būti kolegialaus valdymo organo nariu apribojimas (5.1 išvada);
4. Siekiant skaidresnio ir efektyvesnio turto pardavimo:

- 4.1. nustatyti, kad įkeistas, nekilnojamas, kitas registruojamas ir didelės vertės turtas būtų parduodamas iš varžytinių (6 išvada);
- 4.2. nustatyti, kokia vertė laikytina didele (6 išvada).
- 4.3. nustatyti, kad kreditorių susirinkimui nutarus išskaidyti varžytinėse neparduotą turtą ir jį parduoti dalimis, išskaidytas turtas taip pat būtų parduodamas iš varžytinių ta pačia tvarka (6 išvada)
5. Siekiant užtikrinti tinkamą bankroto proceso stebėseną ir trukmių kontrolę, sukurti arba tobulinti jau esamas informacines sistemas, kur būtų kaupiami duomenys apie kiekvieno bankroto proceso eigą, terminus ir svarbiausius įvykius, suteikiant prieigą prie šios informacijos suinteresuotoms institucijoms, kreditoriams ir kt. (4 išvada).
6. Siekiant užtikrinti administratorių tinkamą kvalifikaciją ir kompetenciją:
 - 6.1. keisti asmenų, siekiančių įgyti teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas, egzaminavimo tvarką, kuri sudarytų sąlygas išsamiai patikrinti žinias ir užtikrintų objektyvumo ir lygiateisiškumo principus (9 išvada);
 - 6.2. įtvirtinti administratoriams pareigą atsakingai institucijai periodiškai teikti informaciją apie kvalifikacijos kėlimą (9 išvada);
 - 6.3. susieti kvalifikacijos kėlimo reikalavimo nevykdymą su teisės teikti bankroto administravimo paslaugas sustabdymu ar atėmimu (9 išvada);
 - 6.4. nustatyti reikalavimus mokymams, kurie būtų pripažįstami tinkamais kvalifikacijos kėlimui (9 išvada).
7. Siekiant, kad administratoriams būtų taikomos veiksmingos ir objektyvios pažeidimo pobūdį atitinkančios poveikio priemonės:
 - 7.1. nustatyti papildomas poveikio priemones administratoriams, pvz.: baudas, teisės teikti bankroto administravimo paslaugas sustabdymą ar kt., ir diferencijuoti jas pagal pažeidimo pobūdį ir mastą (10 išvada);
 - 7.2. apsvarstyti galimybę administratoriams taikytas poveikio priemones skelbti viešai. (10 išvada).

Įmonių bankroto valdymo departamentui prie Ūkio ministerijos

8. Siekiant efektyvesnės bankroto administratorių priežiūros, parengti metodikas ir (ar) vadovą, kuriais vadovaujantis būtų atliekami visapusiški administratorių veiklos patikrinimai, leisiantys įsitikinti, ar administratoriai tinkamai vykdo teisės aktais jiems priskirtas pareigas ir (ar) atitinka jiems keliamus reikalavimus (10 išvada).

IŽANGA

Rinkos ekonomikai reikalinga nuosekli ir teisinga nemokumo politika, galinti efektyviai spręsti rinkos dalyvių finansinės nesėkmės pasekmes, užtikrinanti kreditorių teises ir investuotojų pasitikėjimą šalies verslo aplinka.

Nemokumo politika apima įmonių bankrotą, restruktūrizavimą, fizinių asmenų bankrotą ir darbuotojų apsaugą jų darbdaviui tapus nemokiu. Politiką formuoja, koordinuoja ir jos įgyvendinimą kontroliuoja Ūkio ministerija, įgyvendinime dalyvauja Įmonių bankroto valdymo departamentas.

Šioje ataskaitoje nagrinėjame vieną nemokumo politikos sričių, kuri apima įmonių bankroto proceso valdymą ir kontrolę.

Įmonių nemokumo politikai tenka šie svarbūs uždaviniai⁸:

- suteikti naują galimybę sąžiningiems verslininkams, patyrusiems nesėkmę, pradėti verslą iš naujo be pasekmių dėl ankstesnio bankroto;
- užtikrinti bankrutavusios įmonės teisingą ir vienodą turto padalijimą tos pačios eilės kreditoriams;
- siekiant išsaugoti darbo vietas ir verslą, sudaryti sąlygas įmonių restruktūrizavimui.

„Doing Business“ 2013 metų duomenimis⁹, vertinant įmonių bankroto procesą, Lietuva užima 44-ą vietą (iš 189 vertintų valstybių), o pagal bendrą verslo sąlygų vertinimą mūsų šalis užima 17-ą vietą, todėl ši sritis yra viena iš silpnesnių šalies konkurencingumo veiksnių.

LR Vyriausybė 2012–2016 m. programoje numatė tikslą parengti Įmonių bankroto įstatymo pakeitimų projektus, siekiant optimizuoti nemokumo procesų trukmę, sumažinti administravimo išlaidas ir didinti kreditorių reikalavimų tenkinimą¹⁰.

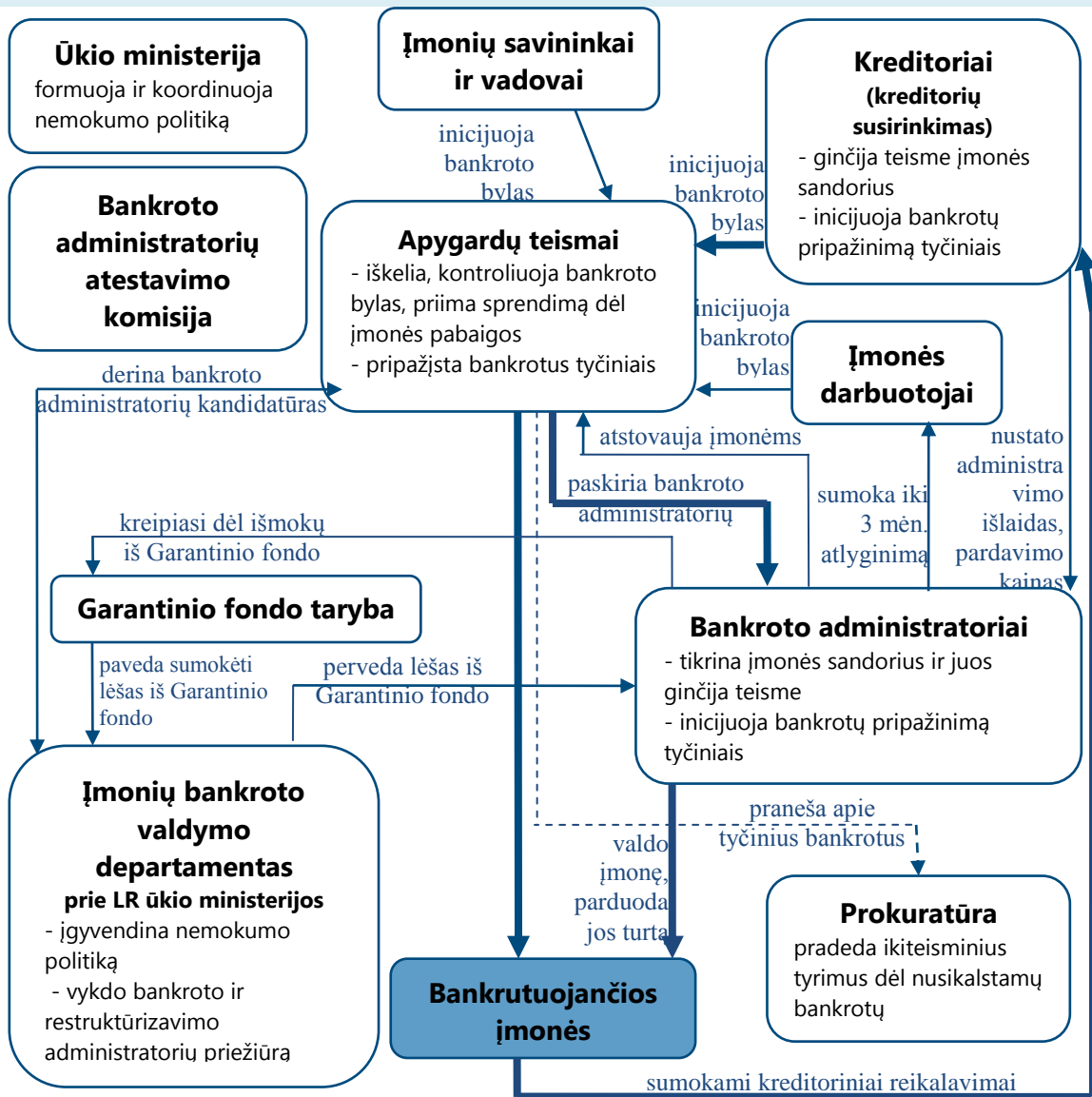
Už bankroto proceso administravimą atsakingi bankroto administratoriai. Bankroto proceso administratorių, proceso iniciatoriaus teikimu, skiria teismas. Įmonių bankroto valdymo departamentas vykdo bankroto ir restruktūrizavimo administratorių veiklos priežiūrą.

Visų įmonių bankroto proceso dalyvių funkcijos pateikiamos 1 pav.

⁸ Bankruptcy laws: What is Fair? Craig H. Averch, Counsel, EBRD <http://www.ebrd.com/downloads/legal/insolvency/fairlaw.pdf>.

⁹ <http://www.doingbusiness.org/rankings>

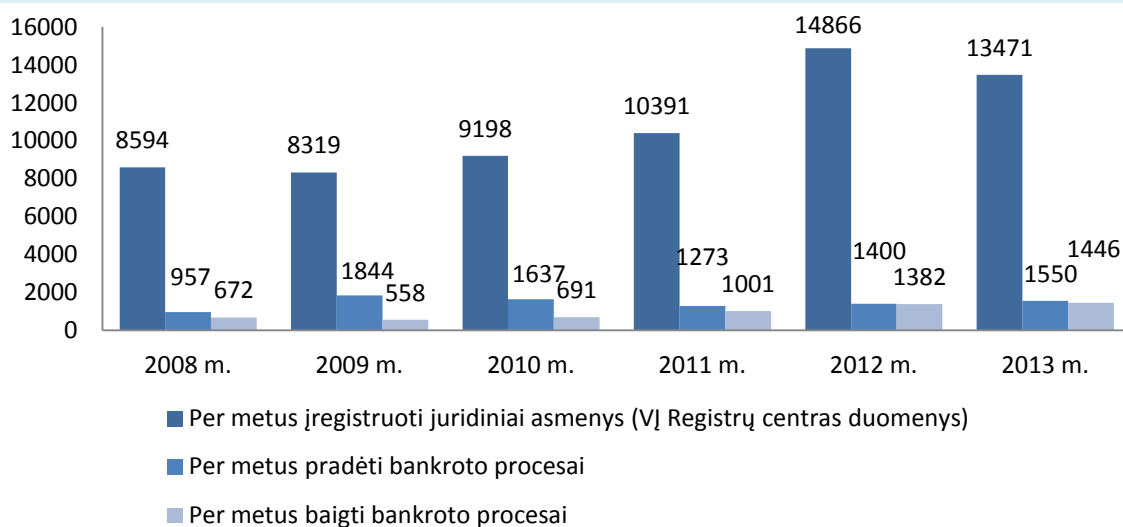
¹⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013-03-13 nutarimas Nr. 228 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių patvirtinimo“, 40 priemonė.

1 pav. Bankroto procesus koordinuojantys ir juose dalyvaujantys subjektai

Šaltinis – Valstybės kontrolė

2013 m. pabaigoje buvo vykdomas 3 961 bankroto procesas. Kaip matyti iš 2 pav. pateiktų duomenų, ekonominio sunkmečio laikotarpiu 2009 m. pradėti vykdyti 1 844 bankroto procesai – du kartus daugiau nei anksčiau. 2010–2011 metais įmonių bankrotų mažėjo, tačiau negrįžo į laikotarpio prieš krizę lygį, kai siekė 1,2 proc. visų veikiančių ūkio subjektų skaičiaus. 2011 m. buvo sumažėjęs iki 1,5 proc. lyginant su 2,2 proc. 2009 m., bet pastaraisiais metais vėl augo ir 2013 m. siekė 1,8 proc.

2 pav. Naujai įregistruotų juridinių asmenų skaičius ir pradėti, baigti įmonių bankroto procesai 2008–2013 m., vnt.

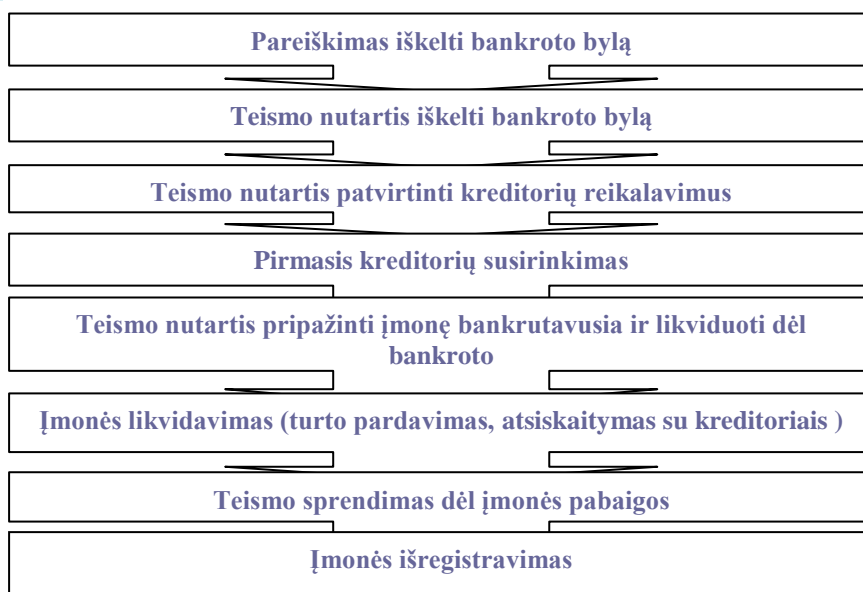
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ĮBVD duomenis

Įmonių bankroto įstatymas numato šiuos bankroto proceso vykdymo būdus:

- teismo tvarka ir teismo tvarka supaprastintu būdu (kai įmonė neturi turto ar jo nepakanka teismo ir administravimo išlaidoms padengti);
- ne teismo tvarka – jeigu teismuose nėra iškelta bylų, kuriose šiai įmonei pareikšti turtiniai reikalavimai, tarp jų reikalavimai, susiję su darbo santykiais, taip pat jei iš įmonės nėra išieškoma pagal teismų ar kitų institucijų išduotus vykdomuosius dokumentus¹¹.

Didžiąją dalį, apie 98 proc., visų įmonių bankrotų sudaro teismo tvarka vykdomi procesai, todėl audito metu nagrinėti tik teisiniai bankrotai. Teismo tvarka vykdomi bankroto proceso etapai pateikiami 3 pav.

3 pav. Teismo tvarka vykdomi bankroto proceso etapai

Šaltinis – Valstybės kontrolė

¹¹ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, 12 str. 1 d.

Valstybinis auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus¹² ir Tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus¹³.

Vertindami įmonių bankroto proceso efektyvumą vadovavomės Pasaulio banko nemokumo politikos standartais¹⁴ ir principais¹⁵.

Atlikdami auditą laikėmės prielaidos, kad visi auditoriams pateikti duomenys yra teisingi, išsamūs ir galutiniai, o jų kopijos atitinka originalus. Vertinimo kriterijai aptarti su audituojamais subjektais. Informacija apie audito duomenų rinkimo ir vertinimo metodus pateikta 1 priede.

¹² Patvirtinta Lietuvos Respublikos valstybės kontrolieriaus 2002-02-21 įsakymu Nr. V-26 (2012-06-28 įsakymo Nr. V-171 redakcija).

¹³ 3000-asis TAAIS „Veiklos audito įgyvendinimo rekomendacijos“ ir 3100-asis TAAIS „Veiklos audito gairės – svarbiausi principai“ (http://www.vkontrole.lt/meniu.aspx?dok_id=412).

¹⁴ Creditor Rights and Insolvency Standard 2009, World Bank Revised Principles for Effective Creditor Rights and Insolvency Systems UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law http://www.worldbank.org/ifa/rosc_icr.html.

¹⁵ Principles for effective Insolvency and Creditor/Debtor Regimes (Revised 2011), The World Bank, interneto prieiga <http://siteresources.worldbank.org/EXTGILD/Resources/5807554-1357753926066/ICRP>.

AUDITO REZULTATAI

1. AR ĮMONIŲ BANKROTO PROCESAS EFEKTYVUS

Įmonių bankroto įstatyme nustatyta, kad bankrotas – teisės aktų nustatyta tvarka pripažinta įmonės nemokumo būseną, kai siekiama šios būsenos pabaigos iš įmonės turto tenkinant kreditorių reikalavimus ir užtikrinant kreditorių ir įmonės interesų pusiausvyrą¹⁶. Vienas pagrindinių šio įstatymo tikslų – apginti kreditorių interesus. Įmonės bankrotas yra verslo nesėkmė, sukelti neigiamų padarinių kreditoriams, tačiau nuo bankroto proceso efektyvumo priklauso kiek kreditorių ir kokia apimtimi atgaus savo lėšas.

Įmonių bankroto įstatymas nustato kreditorinių reikalavimų tenkinimo eiliškumą¹⁷:

- įkeitimu ir (arba) hipoteka užtikrinti kreditoriaus reikalavimai tenkinami be eilės;
- pirmąją eile tenkinami darbuotojų reikalavimai, susiję su darbo santykiais; reikalavimai atlyginti žalą dėl suluošinimo ar kitokio kūno sužalojimo, susirgimo profesine liga arba dėl mirties nuo nelaimingo atsitikimo darbe; fizinių ir juridinių asmenų reikalavimai apmokėti už perdirbti supirktą žemės ūkio produkciją.
- antrąją eile tenkinami reikalavimai dėl mokesčių ir kitų įmokų į biudžetą ir dėl privalomojo valstybinio socialinio draudimo bei privalomojo sveikatos draudimo įmokų; dėl paskolų, suteiktų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų, ir paskolų, gautų su valstybės ar garantijų institucijos, už kurios įsipareigojimų vykdymą garantuoja valstybė, garantija; dėl paramos, suteiktos iš Europos Sąjungos lėšų ir valstybės biudžeto lėšų.
- trečiąją eile tenkinami visi likusieji kreditorių reikalavimai.

1 lentelė. Nuo 2009 m. iki 2014 m. I ketv. išregistruotų dėl bankroto įmonių kreditorių reikalavimai ir jų tenkinimas

Kreditorių reikalavimų tenkinimo eilės	Patvirtinti reikalavimai (nuo bankroto proceso pradžios)		Patenkinti reikalavimai (nuo bankroto proceso pradžios)		Kreditorių reikalavimų patenkinimas proc.
	Suma mln. Lt	Dalis proc.	Suma mln. Lt	Dalis proc.	
Įkaito turėtojų	2.882,4	29%	1.099,3	74%	38%
I eilės kreditorių	394,2	4%	233,8	16%	59%
I eilės kreditorių be GF* išmokų			55,5		24%
II eilės kreditorių	1.496,7	15%	41,6	3%	3%
III eilės kreditorių	5.085,1	52%	103,2	7%	2%
Iš viso	9.858,4	100,0	1.477,9	100%	15%
Iš viso be GF*			1.301,8		13%

*GF – Garantinis fondas

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ĮBVD duomenis

¹⁶ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, 2001-03-20 Nr. IX-216, (2013-04-18 įstatymo Nr. XII-237 redakcija), 2 str. 1 d.

¹⁷ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, 2001-03-20 Nr. IX-216 (2013-04-18 įstatymo Nr. XII-237 redakcija), 34 ir 35 str.

2009–2014 m. I ketv. laikotarpiu jau pasibaigusiose bankroto bylose iš viso buvo patvirtinta 9858,4 mln. Lt kreditorinių reikalavimų, iš kurių patenkinta 1477,9 mln. Lt. Tai sudaro 15 proc. visų patvirtintų kreditorinių reikalavimų (žr. 1 lentelę).

Daugiausia patenkinama I eilės kreditorių reikalavimų – 59 proc. Reikia pastebėti, kad tada, kai darbdavys neturi pakankamai nuosavų lėšų atsiskaityti su darbuotojais, kurių reikalavimai yra patvirtinti teismo nutartimi ar kreditorių susirinkimo nutarimu, bankrutavusių ir (ar) bankrutuojančių įmonių I eilės darbuotojų kreditoriniai reikalavimai tenkinami Garantinio fondo lėšomis. Apskaičiavome, kad net 76 proc. darbuotojų kreditorinių reikalavimų padengiama Garantinio fondo lėšomis, todėl iš bankrutavusių įmonių lėšų padengiama tik 24 proc.

Atlikta analizė rodo, kad iš įmonės lėšų geriausiai tenkinami įkaito turėtojų reikalavimai, kurių padengimo lygis siekia 38 proc., tačiau II ir III eilės kreditoriai atgauna atitinkamai vos 3 ir 2 proc. lėšų. Patvirtintų kreditorinių reikalavimų patenkinimas pagal reikalavimų eiles pateiktas 2 priede.

Atkreiptinas dėmesys, kad 2009–2014 m. I ketv. laikotarpiu dėl bankrutavusių įmonių kitos įmonės, darbuotojai ir valstybės biudžetas prarado net 8,4 mlrd. Lt pajamų. Valstybės biudžeto tiesioginiai netekimai¹⁸ dėl bankrutavusių įmonių sudaro 1,5 mlrd. Lt.

Ataskaitoje nagrinėsime pagrindines tokio žemo kreditorinių reikalavimų patenkinimo priežastis. Vertindami įmonių bankroto proceso efektyvumą laikėmės nuostatų, kad procesas yra efektyvus kai:

- įmonių bankrotai inicijuojami laiku, kai atsiranda įmonių bankroto įstatyme įtvirtinti pareiškimo pagrindai ir aplinkybės;
- bankrutavusios įmonės turtas realizuojamas už didžiausią įmanomą kainą;
- vidutinė proceso trukmė turi tendenciją mažėti, o įmonių bankroto įstatyme nustatyti atskirų etapų leistini maksimalūs terminai nėra viršijami;
- įmonių vadovams ir savininkams praktikoje taikoma reali įmonių bankroto įstatyme numatyta atsakomybė už nesąžiningus veiksmus ir pažeidimus.

1.1. Bankrotai inicijuojami pavėluotai

Patiriant finansinius sunkumus geriausia siekti išsaugoti įmonę, perorganizuojant veiklas, jos struktūrą bei susitarti su kreditoriais dėl skolų grąžinimo atidėjimo. Kai akivaizdu, kad bankroto išvengti nepavyks, ankstyvesnis bankroto inicijavimas sukelia mažiau neigiamų pasekmių ir kreditoriai turi didesnes galimybes atgauti savo lėšas.

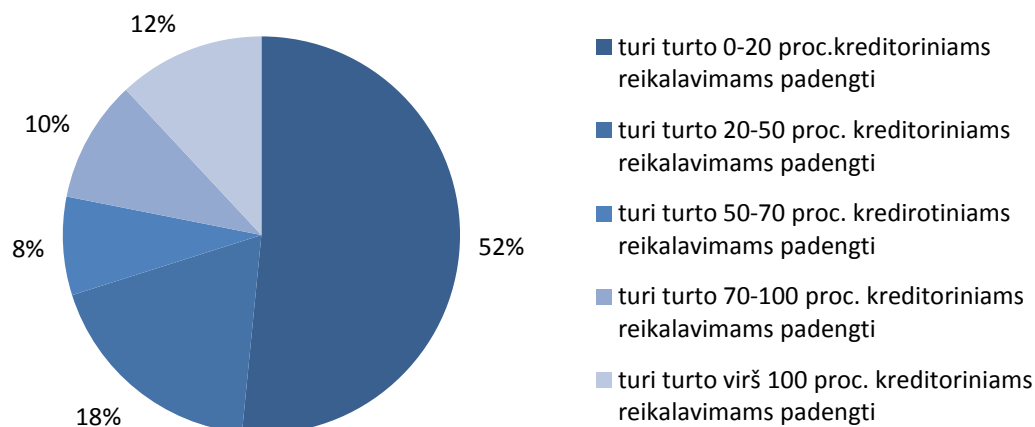
Įmonių bankroto įstatymas įmonės nemokumą apibrėžia kaip įmonės būseną, kai įmonė nevykdo įsipareigojimų (nemoka skolų, neatlieka iš anksto apmokėtų darbų ir kt.), o pradelsti įsipareigojimai (skolos, neatlikti darbai ir kt.) viršija pusę į jos balansą įrašyto turto vertės¹⁹.

Pažymėtina, kad didžioji dalis įmonių į bankroto procesą patenka gerokai peržengusios nemokumo ribą ir jų turto pakanka padengti tik mažai daliai kreditorinių reikalavimų. 2011–2013 m. net 70 proc. įmonių, kurioms buvo iškelta bankroto byla bankroto pradžioje turėjo turto mažiau kaip 50 proc. visų kreditorinių reikalavimų (4 pav.).

¹⁸ Tiesioginiai netekimai – reikalavimai dėl mokesčių ir kitų įmokų į biudžetą ir dėl privalomojo valstybinio socialinio draudimo bei privalomojo sveikatos draudimo įmokų; dėl paskolų, suteiktų iš valstybės vardu pasiskolintų lėšų, ir paskolų, gautų su valstybės ar garantijų institucijos, už kurios įsipareigojimų vykdymą garantuoja valstybė, garantija; dėl paramos, suteiktos iš Europos Sąjungos lėšų ir valstybės biudžeto lėšų.

¹⁹ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, 2001-03-20 Nr. IX-216 (2008-05-22 įstatymo Nr. X-1557 redakcija), 2 str. 8 d.

4 pav. 2011–2013 m. baigtų teisminių bankroto procesų pasiskirstymas parodantis kokiai daliai kreditorinių reikalavimų padengti įmonės turi turto bankroto pradžioje, proc.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ĮRBIS duomenis

Per paskutinius penkerius metus įmonės, kurios neturi turto net teismo ir bankroto administravimo išlaidoms padengti ir kurių bankrotai buvo vykdomi supaprastinta tvarka, sudarė vidutiniškai 20 proc. visų įmonių, kurioms buvo iškeltos bankroto bylos. Tokių bylų dalis turi tendenciją didėti ir nuo 2009 iki 2013 m. išaugo nuo 17 iki 26 proc. Kai įmonės neturi turto net teismo ir bankroto administravimo išlaidoms padengti, tokiais atvejais galimybės tenkinti kreditorinius reikalavimus nelieka.

Turto ir kreditorinių reikalavimų santykis rodo, kad įmonių bankrotai yra inicijuojami pavėluotai, todėl net ir tuo atveju, jeigu bankroto procesas būtų organizuojamas pačiu efektyviausiu būdu, didžioji dalis kreditorių neturi galimybės atgauti savo lėšų.

Todėl svarbu, kad įmonių bankrotai būtų inicijuojami laiku, atsiradus įmonių bankroto įstatyme nustatytiems pagrindams ir sąlygoms.

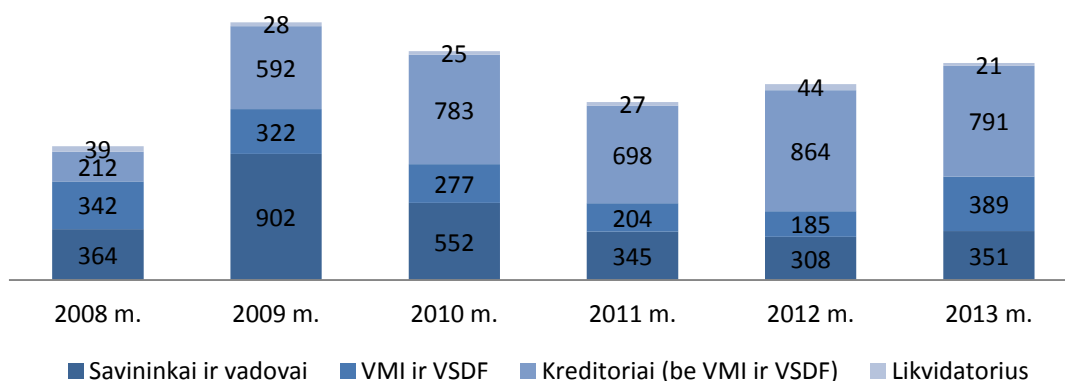
Teisę inicijuoti bankrotą turi: savininkai ir (ar) įmonės administracijos vadovas, įmonės vadovas ir kreditoriai (darbuotojai, VMI, VSDF)²⁰. Jeigu įmonė negali ir negalės atsiskaityti su kreditoriais, įmonės vadovui ir savininkams atsiranda pareiga inicijuoti bankrotą²¹. Pareiškimą teismui dėl bankroto bylos iškėlimo gali pateikti minėti asmenys, esant bent vienai sąlygų²²:

- įmonė laiku nemoka darbo užmokesčio ir su darbo santykiais susijusių išmokų;
- laiku nemoka už gautas prekes, atliktus darbus (paslaugas), negrąžina kreditų ir nevykdo kitų sandoriais prisiimtų turtinių įsipareigojimų;
- laiku nemoka įstatymų nustatytų mokesčių, kitų privalomųjų įmokų ir (arba) priteistų sumų;
- viešai paskelbė arba kitaip pranešė kreditoriui (kreditoriams), kad negali arba neketina vykdyti įsipareigojimų.
- neturi turto ar pajamų, iš kurių galėjo būti išieškomos skolos, ir dėl šios priežasties antstolis grąžino kreditoriui vykdomuosius dokumentus.

²⁰ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, 5 str. 1 d.

²¹ Ten pat, 8 str. 1 d.

²² Ten pat, 4 str. (2003-04-03 įstatymo Nr. IX-1463 ir 2011-12-22 įstatymo Nr. XI-1867 redakcija).

5 pav. Įmonių bankroto iniciatorių pasiskirstymas 2008–2013 m., vnt.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ĮBVD duomenis

Įmonių bankroto iniciatorių pasiskirstymo analizė parodė, kad didžiąją dalį bankrotų inicijuoja kreditoriai (be VMI ir VSDF): 2013 m. – 43 proc. visų bankrotų. Susirūpinimą kelia tai, kad įmonių vadovų ir savininkų dalis (kurie turi pareigą inicijuoti bankrotą, esant įmonės nemokumui) turi tendenciją mažėti: nuo 2009 iki 2013 m. – nuo 49 proc. iki 23 proc. (5 pav.).

Audito metu, siekdami įsitikinti, ar tada, kai bankroto procesą inicijavo ne vadovai, o kiti kreditoriai, įmonės vadovui jau buvo atsiradusi pareiga inicijuoti bankrotą. Iš 2013–2014 m. baigtų bankroto procesų atsirinkome 20, kuriuos inicijavo juridiniai asmenys. Nustatyta, kad 15 atvejų (75 proc.) įmonės vadovai daugiau kaip vienerius metus po to, kai įmonė buvo jau nemoki, neinicijavo bankroto proceso.

Įmonės vadovai geriausiai žino vadovaujamos įmonės finansinę būklę, tačiau nevykdo Įmonių bankroto įstatyme nustatytos pareigos ir laiku neinicijuoja bankrotų, taip sukeldami kreditoriams didesnes neigiamas pasekmes.

Atkreiptinas dėmesys, kad mokesčių administratoriai (VMI ir VSDF) beveik visose bylose turi nepadengtų kreditorinių reikalavimų. 2013 m. pabaigoje buvo vykdoma 3 961 byla, iš jų VMI 68 proc. (t. y. 2686) ir VSDF 96 proc. (t. y. 3800) bylose turėjo minėtų reikalavimų. Didžioji dalis bankrutuojančių įmonių buvo skolingos mokesčių administratoriams ir bendra jų skola 2013 m. pabaigoje sudarė 745 mln. Lt. Mokesčių administratoriai inicijuojant bankroto bylas suaktyvėjo tik nuo 2013 metų. VSDF aktyviau kelia bankroto bylas ir inicijuoja vidutiniškai po 15 proc. šių bylų kasmet, o VMI inicijuodavo tik keletą procentų bankrotų ir tik 2013 m. aktyviau inicijuoja bankrotus, ši dalis pasiekė 9 proc.

Mokesčių atgavimo lygis iš bankrutavusių įmonių yra žemas. 2011–2013 m. VMI neatgavo 453 mln. Lt, tai sudaro 96 proc. patvirtintų kreditorinių reikalavimų, o VSDF nepatenkinti kreditoriniai reikalavimai 2013 m. buvo 72 mln. Lt (96 proc.) (ankstesnių metų VSDF duomenų nepateikė). Žemi kreditorinių reikalavimų tenkinimo rodikliai ir nedidelis inicijuojamų bylų skaičius lyginant su bankroto bylų skaičiumi, kuriuose mokesčių administratoriai turėjo kreditorinių reikalavimų, rodo kad šios valstybės institucijos nepakankamai aktyvios ir nesinaudoja teise laiku inicijuoti bankroto procesus. Detalesnė informacija apie VMI ir VSDF bankroto bylų inicijavimą ir kreditorinių reikalavimų susigrąžinimo lygį pateikiama 3 priede.

Mūsų nuomone, tai, kad bankrotai inicijuojami per vėlai, yra viena svarbiausių priežasčių, lemiančių žemą kreditorinių reikalavimų tenkinimo lygį, todėl turėtų būti skiriamas didesnis dėmesys šiai problemai spręsti.

Siekiant bankroto inicijavimo laiku ir išvengti neigiamų bankroto pasekmių yra svarbios šios sąlygos:

- Kreditoriams turi būti lengvai prieinama informacija, reikalinga vertinant įmonių nemokumą ir kreditavimo rizikingumą, kad jos galėtų tinkamai įvertinti verslo partnerius, sudarydamos sandorius ir priimdamos sprendimus dėl bankroto bylos iškelimo, esant įmonės nemokumui. Šiuo metu tokios informacijos nepakanka, nes iš tiesų didelė dalis įmonių nevykdo pareigos teikti finansinės atskaitomybės ataskaitų, kurios Juridinių asmenų registro tvarkytojui turi būti teikiamos kasmet. 2013 m. net 71 tūkst. įmonių nepateikė praėjusių metų finansinės atskaitomybės, 2012 m. duomenimis, 26 tūkst. įmonių jų neteikė daugiau kaip trejus metus iš eilės, o VĮ Registrų centras daugeliu atveju netaiko teisės aktuose numatytų poveikio priemonių dėl nepateikimo (4 priedas). Savalaikio įmonių finansinių atskaitomybių teikimo problemą įvardija ir įmonių kreditingumo rizikingumo vertinimo paslaugų rinkoje dirbančios bendrovės, mokesčių administratoriai ir kiti kreditoriai.
- Įmonių vadovams ir savininkams, laiku neinicijavusiems bankroto, turi būti taikoma Įmonių bankroto įstatyme numatyta atsakomybė, kad kiti verslininkai, susiduriantys su nemokumo problemomis, elgtųsi atsakingiau. Atsakomybės taikymo problematika pateikiama ataskaitos 1.4.1 skirsnyje.

1.2. Turtas parduodamas nepakankamai efektyviai

Bankrutuojančios įmonės turtas skiriamas kreditorių reikalavimams tenkinti. Kuo daugiau tokio turto bus sukaupta, tuo didesne apimtimi bus patenkinti kreditorių reikalavimai. Turtą parduoda administratorius. Įmonės likvidavimo procedūros gali būti užbaigiamos tik tada, kai nelieka įmonės turto, iš kurio gali būti vykdomas kreditorių reikalavimų patenkinimas²³. Bankrutavusios ir likviduojamos įmonės turtas gali būti parduodamas²⁴:

- gyvūnai, produktai, kitas greitai gendantis ar galintis greitai prarasti savo prekinę vertę turtas – už administratoriaus nustatytą kainą, atsižvelgiant į analogiškų objektų (prekių) faktinių sandorių rinkoje kainas (kai turtas įkeistas – suderinus su įkaito turėtoju);
- nekilnojamas ir įkeistas turtas – iš varžytynių Vyriausybės nustatyta tvarka²⁵;
- kitas ir dvejose varžytynėse neparduotas nekilnojamas turtas – kreditorių susirinkimo nustatyta tvarka.

Neparduotas turtas gali būti perduodamas kreditoriams. Turtą be eilės po bankroto pasiima tik įkaito turėtojas, tai yra tas, kuris skolino pinigus, suteikė prekių ar paslaugų už įkeistą nekilnojamąjį turtą.

Jeigu per 24 mėnesius nuo teismo nutarties pripažinti įmonę bankrutavusia įsiteisėjimo dienos lieka neparduoto ir kreditoriams neperduoto bankrutavusios įmonės turto ir kreditorių nepatenkintų reikalavimų, šis turtas kaip neturintis rinkos vertės kreditorių, kurių reikalavimams tenkinti neužteko lėšų, sprendimu turi būti nurašytas. Kreditorių susirinkimo prašymu šioje dalyje nurodytą 24 mėnesių terminą teismas gali pratęsti.

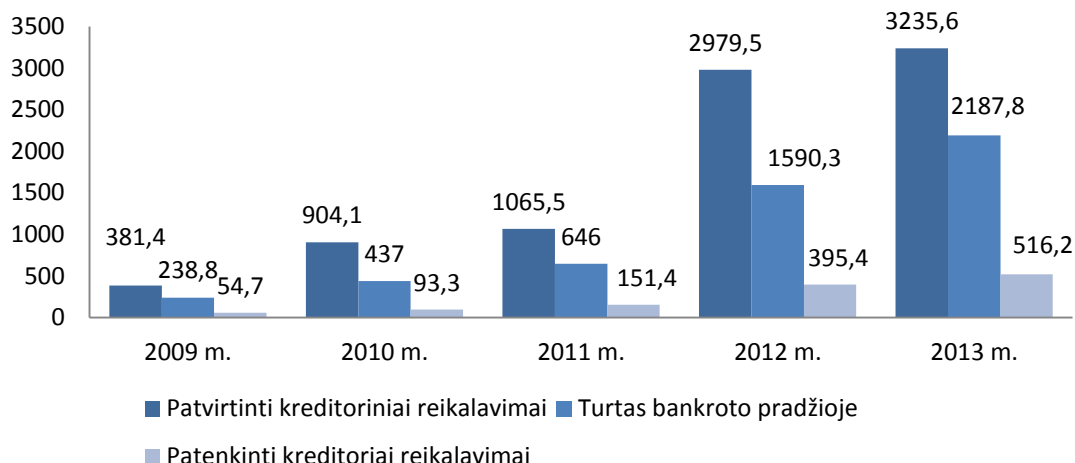
Iš 6 pav. duomenų matome, kad įmonės 2009–2013 m. baigtų bankroto procesų pradžioje turėjo turto, kurio vertė sudarė nuo 48 iki 67 proc. patvirtintų kreditorinių reikalavimų dydžio, tačiau minėtų reikalavimų patenkinimo rodikliai gana žemi: nuo 10,3 iki 16 proc.

²³ Apeliacinio teismo 2014-01-23 nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-924/2014.

²⁴ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, 33 str. 1 d.

²⁵ Fizinio asmens, kuriam iškelta bankroto byla, bankrutuojančios ar bankrutavusios įmonės turto pardavimo iš varžytynių tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013-04-17 nutarimu Nr. 321.

6 pav. 2009–2013 m., baigtų bankroto procesų metu turėtas turtas, patvirtintų kreditoriniai reikalavimai ir jų patenkinimas, mln. Lt

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ĮBVD duomenis

Apie visas vykdomas varžytynes informuojamas ĮBVD, kuris savo svetainėje skelbia informaciją apie jas. Varžytynes laimi didžiausią, bet ne mažesnę už kreditorių susirinkimo nustatytą pradinę²⁶, kainą pasiūlęs varžytynių dalyvis. Per pirmas varžytynes nepardavus turto, organizuojamos antrosios, kurioms gali būti mažinama pradinė pardavimo kaina. Neparduotą įkeistą turtą varžytynių vykdytojas po bet kurių neįvykusių varžytynių raštu pasiūlo perimti įkaito turėtojui, hipotekos kreditoriui. Nepardavus dvejose varžytynėse įkeisto turto ir jo neperėmus įkaito turėtojui, hipotekos kreditoriui, jo vertinimo ir pardavimo tvarką nustato kreditorių susirinkimas²⁷.

Vertybiniai popieriai (akcijos, obligacijos, kita) parduodami vadovaujantis vertybinių popierių prekybą reglamentuojančiais teisės aktais²⁸ ir kreditorių susirinkimo nustatyta tvarka.

Praktikoje pasitaiko atvejų, kai kreditorių susirinkimas matydamas, kad įkeisto ir nekilnojamo turto vertė yra gerokai didesnė už kreditorinius reikalavimus, pirmoms dvejoms varžytynėms gali nustatyti nepagrįstai didelę pradinę pardavimo kainą, sujungti savarankiškus turto vienetus į vieną parduodamą objektą, kad varžytynės neįvyktų, o turtas vėliau būtų parduotas ne tokiu viešu ir skaidriu būdu – be varžytynių. Neįvykus varžytynėms, kreditorių susirinkimas gali nustatyti nedidelę pradinę pardavimo kainą, išskaidyti parduodamo turto objektus ir viešai neskelbiant parduoti didelės vertės turtą už mažą kainą su kreditoriais ar administratoriumi susijusiems asmenims. Tokiu atveju gali nukentėti ir patys kreditoriai, neatgaudami dalies skolų iš bankrutavusios įmonės, ir bankrutavusios įmonės savininkai, kai turto rinkos vertė yra didesnė už visus reikalavimus. Be to, jeigu ne visi reikalavimai bus patenkinti, visada lieka galimybė teismams teikti civilinius ieškinius dėl nuostolių (žalos) kompensavimo iš bankrutavusios įmonės savininkų ir vadovų. Teisės aktai nedraudžia įkeistą ir nekilnojamąjį turtą iš varžytynių ir be varžytynių parduoti skirtinga apimtimi, t. y. turto vienetus sujungti į vieną objektą, o vėliau jį išskaidyti.

²⁶ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, 23 str.

²⁷ Ten pat, 33 str. 6 d. (kreditorių susirinkimas gali: įpareigoti varžytynių vykdytoją tęsti turto pardavimą iš varžytynių kreditorių susirinkimo patvirtintomis kainomis; įpareigoti varžytynių vykdytoją parduoti turtą be varžytynių kreditorių susirinkimo nustatyta tvarka ir patvirtintomis kainomis; kreditorių susirinkimo nustatyta tvarka perduoti turtą kreditoriams; kitaip disponuoti turtu).

²⁸ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių ir vertybinių popierių įstatymai.

Pavyzdys

BUAB „X“ kreditorių susirinkimas nusprendė per 20 naujos statybos namų parduoti ne po vieną, o visus kartu kaip vieną objektą (kvartalą). Varžytynės neįvyko, todėl namai (kvartalas) nebuvo realizuoti. Vėliau kreditorių susirinkimas nustatė turto realizavimo tvarką, pagal kurią bankroto administratorius visus namus pardavė po vieną be varžytynių, o ne kaip vieną objektą (kvartalą). Taip suinteresuoti pirkėjai po vieną namą įsigyti varžytynių metu neturėjo jokios galimybės.

Manome, kad galimybė turtą parduoti skirtinga apimtimi iš varžytynių ir be varžytynių sudaro prielaidas išvengti skaidraus turto pardavimo iš varžytynių.

Yra atvejų, kai bankrutavusių įmonių nekilojamas turtas parduodamas už nedidelę kainą. Tai rodo šie pavyzdžiai.

Pavyzdys

- BUAB „X“ administratorius 2010-09-14 be varžytynių pardavė beveik 9 ha žemės ūkio paskirties sklypą už 14 100 Lt, o pirkėjas tą patį sklypą 2011-02-01, t. y. praėjus 4 mėnesiams, pardavė už 40000 Lt.
- BUAB „X“ administratorius 2011-04-08 be varžytynių pardavė beveik 23 kv. m. neįrengtas patalpas Vilniaus mieste už 5 000 Lt, o pirkėjas jas 2013-09-19 pardavė už 40391 Lt.

Tai rodo, kad bankrutuojančios įmonės didesnės vertės turtas ne visada be varžytynių realizuojamas už rinkos kainą, todėl kreditoriai taip netenka galimybės atgauti dalies skolų.

Iniciatyvinė asmenų grupė 2013 m. atliko Lietuvos Respublikos teisės aktų nuostatų, reglamentuojančių bankrutuojančių ar bankrutavusių įmonių turto pardavimo tvarką, teisinę analizę²⁹, kurios daugeliui iškeltų problemų pritarė ir Specialių tyrimų tarnyba³⁰.

Pavyzdys

Analizės autoriai teigia, kad:

- galima situacija, kai didžiausias įmonės kreditorius (tuo pačiu esantis įmonės įkeisto turto įkaito turėtojas), pagal turimus balsus galintis nulemti kreditorių susirinkimo sprendimus, nesuinteresuotas nustatyti pradinę turto pardavimo iš varžytynių kainą, atitinkančią rinkos kainą.
- nei Įmonių bankroto įstatyme, nei bankrutuojančios ar bankrutavusios įmonės turto pardavimo iš varžytynių tvarkos apraše neregamentuojama, koku būdu nustatoma parduodamo turto be varžytynių kaina, neregamentuota ir tokio pardavimo vykdymo procedūra, nėra įtvirtinto privalomo viešo paskelbimo apie vykdomą pardavimą be varžytynių. Šie atvejai sudaro prielaidas situacijoms, kai įmonės turtas parduodamas be varžytynių už net kelis kartus mažesnę kainą nei yra realioji jo rinkos vertė. Tokiu būdu akivaizdžiai pažeidžiami kreditorių turtingi interesai.

Siekiant didinti bankrutuojančių įmonių turto pardavimo skaidrumą ir viešumą, rengiamasi sukurti elektroninę turto pardavimo iš varžytynių sistemą. Taip tikimasi sulaukti didesnio dalyvių skaičiaus. Tai lems aktyvesnę varžymąsi dėl parduodamo turto, o tai leis turtą parduoti už didesnę kainą. Ūkio ministerija yra pateikusi suinteresuotoms institucijoms derinti Bankrutuojančios ar bankrutavusios įmonės, fizinio asmens, kuriam iškelta bankroto byla, turto pardavimo iš varžytynių tvarkos aprašo³¹

²⁹ Piliečių iniciatyvinės grupės vardu 2013-03-29 Algimanto Kančo kreipimasis į Lietuvos Respublikos Prezidentę.

³⁰ Specialiųjų tyrimų tarnybos 2013-05-16 raštas Nr. 4-01-3022.

³¹ Patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013-04-17 nutarimu Nr. 321.

pakeitimo projektą³². Projekte numatyta, kad bankrutavusių įmonių įkeisto ir nekilnojamo turto varžytynės (pirmosios ir antrosios) nuo 2015-05-01 turėtų būti organizuojamos tik elektroniniu būdu tinklapyje www.evarzytynes.lt.

Mūsų nuomone, siekiant spręsti minėtas problemas, tikslinga išplėsti iš varžytynių parduodamo turto sąrašą teisės aktais nustatant, kad ne tik įkeistas ir nekilnojamas, tačiau ir kitas didelės vertės turtas (išskyrus gyvūnus, produktus, kitą greitai gendantį ar galintį greitai prarasti savo prekinę vertę turtą) būtų realizuojamas iš varžytynių. Taip pat siūlytina reglamentuoti, kad iš varžytynių privalomai parduodamas turtas joms neįvykus kreditorių susirinkimo nustatytu būdu (be varžytynių) būtų realizuojamas ta pačia apimtimi ir detalumu, kokiais buvo siūlomas varžytynių metu. Tuo atveju, kai neįvykus pirmoms ir antroms varžytynėms parduodamo turto apimtį ir detalumą būtų norima keisti, turtas kitokia apimtimi ir detalumu pakartotinai turėtų būti pasiūlytas pirkti iš varžytynių.

1.3. Ilga bankroto proceso trukmė

Vienas bankroto proceso tikslų – kiek įmanoma operatyvesnis bankroto procedūrų vykdymas ir užbaigimas, nes to reikalauja viešasis interesas. Jis tokio pobūdžio santykiuose laikytinas prioritetiniu, todėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinėse priemonėse³³ numatyta parengti įmonių bankroto įstatymo pakeitimų projektus, siekiant optimizuoti nemokumo procesų trukmę. Ūkio ministerijai šiam darbui atlikti numatytas terminas iki 2016 metų III ketvirčio.

Europos Komisijos ekspertai³⁴ pažymi, kad yra stiprus ir tiesioginis ryšis tarp bankroto proceso trukmės ir įmonės turto vertės praradimo. Kuo ilgesnis bankroto procesas, tuo mažesnė tikimybė patenkinti kreditorinius reikalavimus. Siekiant, kad sąžiningai bankrutavę verslininkai kuo greičiau galėtų grįžti į rinką, Europos Sąjunga šalims narėms siūlo siekti, kad bankroto procesas truktų ne ilgiau kaip vieneri metai³⁵.

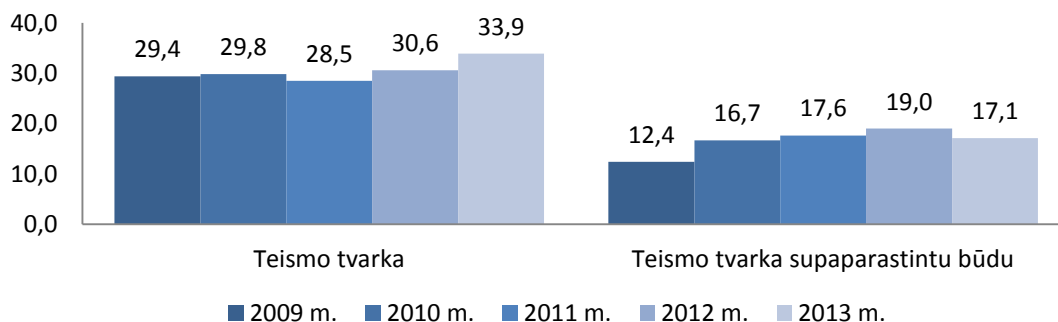
Teisės aktai nereglamentuoja įmonių bankroto proceso bendros trukmės (išskyrus supaprastintą bankroto procesą). Kai kuriems bankroto proceso etapams Lietuvoje yra nustatyti maksimalūs terminai kartais su galimybe juos pratęsti (5 priedas). Todėl vertindami įmonių bankrotų trukmę laikėmės nuostatyti, kad teisės aktuose nustatyti terminai turėtų būti neviršijami, o bendra bankroto trukmė turėtų tendenciją mažėti.

³² Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos 2014-07-07 raštas Nr. 35.2-34-3-3545.

³³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013-03-13 nutarimas Nr. 228, 40 p.

³⁴ A Second Chance for entrepreneurs: Prevention of bankruptcy, simplification of bankruptcy procedures and support for a fresh start – Report of the Expert Group, European Commission DG Enterprise and Industry, January 2010; http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/business-environment/files/second_chance_final_report_en.pdf.

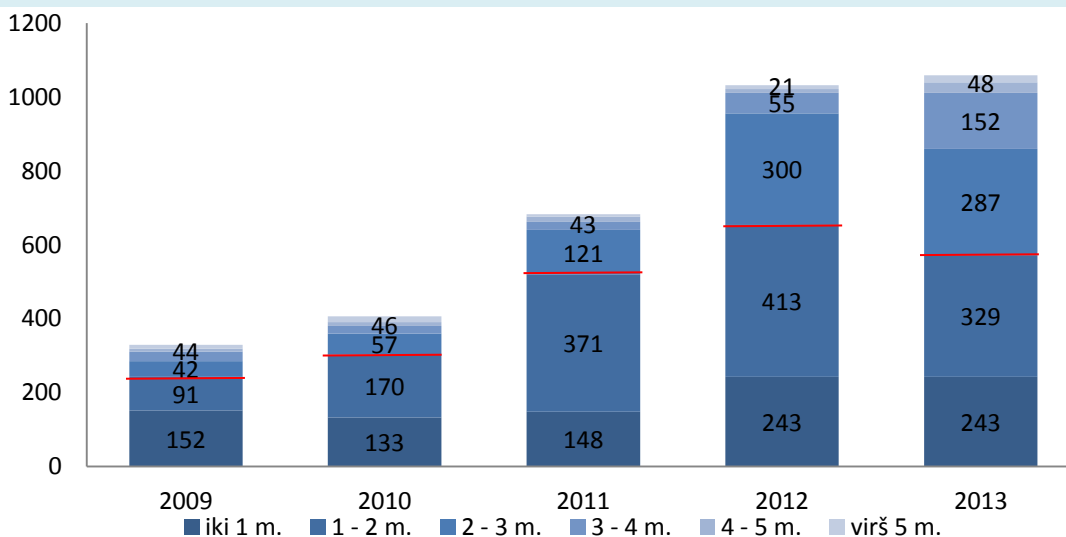
³⁵ Small Business Act for Europe, Brussels, 25.6.2008, COM (2008) 394 final.

7 pav. Bankroto proceso trukmė nuo bylos iškėlimo datos iki įmonės išregistravimo iš JAR, mėn.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ĮBVD duomenis

Kaip matyti iš 7 pav. pateiktų duomenų, teisminių bankrotų vidutinė trukmė paskutiniaisiais metais turi tendenciją ilgėti ir jų vidutinė trukmė 2013 m. siekė 34 mėn. Iš 2009–2013 m. baigtų bankrotų teismo tvarka 29 proc. truko ilgiau nei 3 metus. Tačiau bankroto procesų dalis, kurie trunka daugiau kaip trejus metus didėja ir 2013 m. sudarė 41,4 proc. visų teismo tvarka vykdomų bankrotų (6 priedas).

Įmonės likvidavimo procedūros dėl bankroto gali būti užbaigiamos tik tada, kai nelieka įmonės turto, iš kurio gali būti vykdomas kreditorių reikalavimų patenkinimas³⁶. Įmonių bankroto įstatymas nustato, kad turtas turi būti realizuojamas per 24 mėnesius nuo teismo nutarties pripažinti įmonę bankrutavusia įsiteisėjimo.

8 pav. 2009–2013 m. baigtų teisminių (be supaprastintu būdu) bankroto procesų, (nuo teismo nutarties pripažinti įmonę bankrutavusia ir likviduojama iki teismo nutarties dėl įmonės pabaigos), pasiskirstymas pagal trukmę, vnt.

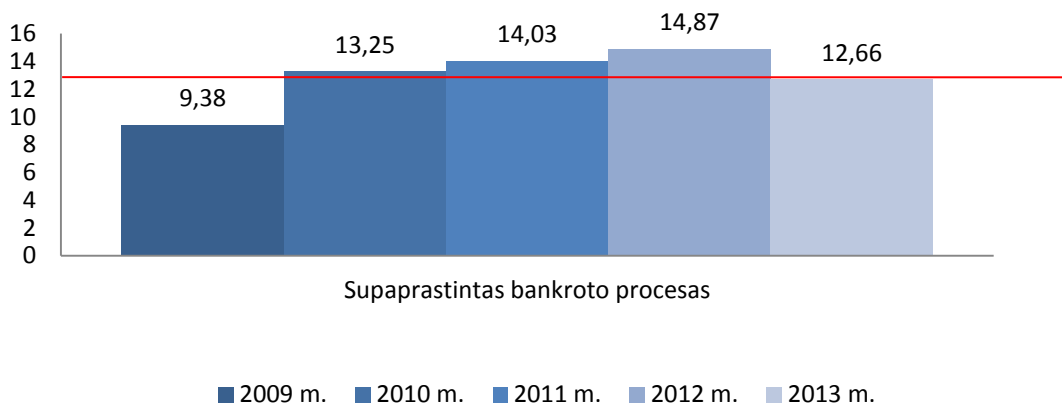
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ĮBVD duomenis

Kaip matome (žr. 8 pav.), pastaruju metu baigtų teisminių bankrotų turto realizavimo procedūros trunka ilgiau nei Įmonių bankroto įstatyme nustatytas maksimalus 24 mėn. terminas ir jų dalis 2013 m. padidėjo iki 46 proc., palyginti su 2009–2011 m., kai buvo 25 proc.

³⁶ Apeliacinio teismo 2014-01-23 nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-924/2014.

Supaprastinto bankroto atveju turto realizavimo ir kitos procedūros negali trukti ilgiau kaip 1 metus nuo nutarties taikyti supaprastintą bankroto procesą įsiteisėjimo dienos³⁷.

9 pav. Supaprastinto bankroto proceso trukmė nuo nutarties taikyti supaprastintą bankroto procesą įsiteisėjimo dienos iki įmonės išregistravimo iš JAR, mėn.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ĮBVD duomenis

Bendra supaprastinto bankroto proceso vidutinė trukmė neilgėja, tačiau proceso trukmė nuo nutarties taikyti supaprastintą bankroto procesą įsiteisėjimo dienos iki įmonės išregistravimo ir JAR 2010–2012 m. viršijo nustatytą terminą nuo 0,92 iki 2,21 mėn. (žr. 9 pav.).

Bankroto administratorių asociacijos³⁸ ir ĮBVD pagrindine priežastimi, trukdančia kuo greičiau baigti bankroto procesą, įvardina beveik neribojamą galimybę skusti teismui įvairius sprendimus bankroto procese. Pažymėtina, kad teisminiai ir kitokio pobūdžio ginčų nagrinėjimai stabdo bankroto procedūras ir ilgina bendrą bankroto procesą. Siekiant apriboti nepagrįstus skundus, kurie ilgina bankroto proceso trukmę, ŪM šiuo metu rengia Civilinio proceso kodekso pakeitimus, siekiant tokius skundus apmokestinti žyminiu mokesčiu.

Lietuvos banko specialistų nuomone³⁹, prie teisminių ginčų ir minėtų apskundimo procesų operatyvumo galėtų prisidėti didesnė teisėjų specializacija arba specializuotų komercinių ar bankroto bylų teismų įkūrimas. Didelė kliūtis yra prasta bankroto administratorių darbo kokybė ir sudėtinga šio proceso dalyvių keitimo procedūra, esant jų neveiklumo ar šališkumo požymiams. Užsitęsę bankroto procesai neleidžia kreditoriams, kurių didžiąją dalį sudaro kredito įstaigos, operatyviai įgyvendinti savo reikalavimų teisių, taip užšaldomas reguliacinis kapitalas ir suvaržoma kreditavimo plėtra.

Tarptautinio valiutos fondo misija 2011 m. įvardijo, kad ilgą bankrotų trukmę lemia ir tai, kad tokie atvejai, kai administratoriams skiriamas mėnesinis atlygis už atliktą darbą, neskatina baigti bankroto procesą operatyviau⁴⁰.

Pasitaiko atvejų, kai administratoriai vilkina nuo jų operatyvumo priklausančius procesus.

³⁷ Kadangi toks teismo sprendimas įsiteisėja per 10 dienų, pridėjus 365 dienas metuose gauname, kad supaprastinto bankroto proceso trukmė nuo nutarties taikyti supaprastintą bankroto procesą įsiteisėjimo dienos iki įmonės išregistravimo ir JAR neturi būti didesnė kaip 375 dienos (12,66 mėn.).

³⁸ Asociacijos „Progresyvių administratorių tinklas“ 2014-05-19 raštas Nr. S-(20-3424)-1212 ir Nacionalinės verslo administratorių asociacijos 2014-05-15 raštas Nr. 15.

³⁹ Lietuvos banko Ekonomikos ir finansinio stabilumo tarnybos „Finansinio stabilumo apžvalga 2013.

⁴⁰ Republic of Lithuania: Technical Assistance Report on Proposals for Reforming the Insolvency Regime, International Monetary Fund, 2011.

Pavyzdys

Teismui, nagrinėjančiam įmonės bankroto bylą, priėmus sprendimą dėl įmonės pabaigos, ji per didžiausią 40 dienų laikotarpį turi būti išregistruota iš JAR⁴¹. Teismas 2013-07-11 priėmė nutartį dėl UAB „X“ pabaigos. Įmonė iš JAR išregistruota 2013-12-02. Terminų pratesimų teismo nutartyse bankroto byloje nėra. Įmonės išregistravimas truko apie 5 mėn., t. y. 3,5 mėn. viršytas 40 dienų maksimalus terminas. Vidutinė visų įmonių išregistravimo trukmė nuo teismo nutarties dėl įmonės pabaigos iki išregistravimo iš JAR, kalendorinėmis dienomis pateikiama 7 priede.

Ilgiau trunkantis bankroto procesas visada susijęs ir su didesnėmis jo administravimo sąnaudomis, todėl kreditoriams mažėja galimybės atgauti lėšas. Mūsų nuomone, viena iš ilgų bankroto procedūrų priežasčių yra tai, kad bankroto proceso eiga nėra tinkamai prižiūrima. Kaip matysime iš 2.3 poskyrio, ĮBVD atlikdamas administratorių priežiūrą, planinių patikrinimų metu tikrina kaip atsirinkti administratoriai laikosi tam tikrų terminų, tačiau tokia priežiūra apima tik mažą dalį administratorių ir yra epizodinė. Šiuo metu visų bankroto bylų eiga ir atskirų etapų trukmė nėra visapusiškai kontroliuojama. Todėl, mūsų nuomone, tikslinga sukurti elektroninę informacinę sistemą ar praplėsti jau esančių valstybės institucijose funkcijas taip, kad pastaroji automatiniu būdu informuotų bankroto bylą nagrinėjančią teisėją, ĮBVD darbuotojus ir kitus dalyvius apie vėluojamas bankroto byloje atlikti procedūras. Tai palengvintų bankroto proceso trukmių kontrolę, kreditoriai turėtų galimybę turėti informaciją apie bylos eigą, toks viešas pateikimas drausmintų ir administratorius, o nevykdančius pareigų būtų galima laiku pastebėti ir taikyti numatytas poveikio priemones.

1.4. Nepakankamai taikoma atsakomybė įmonių vadovams ir savininkams

1.4.1. Įmonių vadovams ir savininkams atsakomybė už ne laiku inicijuotą bankrotą taikoma retai

Įmonės savininkas ir administracijos vadovas yra tie asmenys, kurie geriausiai žino ar privalo žinoti įmonės finansinę būklę, jos galimybę vykdyti finansinius įsipareigojimus, suėjus jų vykdymo terminui, todėl privalo nedelsdami veikti, jei finansinė padėtis pasikeičia taip, kad kyla įmonės nemokumo grėsmė⁴².

Įmonių vadovams ir savininkams, jeigu šie privalėdami pagal įstatymą nepateikė pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo, Įmonių bankroto įstatymas numato atsakomybę:

- teismas gali apriboti asmens teisę nuo 3 iki 5 metų eiti viešojo ir (ar) privataus juridinio asmens vadovo pareigas ar būti kolegialaus valdymo organo nariu, jeigu šis asmuo privalėdamas pagal įstatymą: nepateikė pareiškimo dėl bankroto bylos iškėlimo,⁴³
- žalos atlyginimas, kurią kreditoriai patyrė dėl to, kad įmonė pavėlavo pateikti teismui pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo⁴⁴.

⁴¹ Teismas, nagrinėjantis įmonės bankroto bylą, priima sprendimą dėl įmonės pabaigos. Administratorius ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo teismo sprendimo dėl įmonės pabaigos įsiteisėjimo dienos arba nuo kreditorių susirinkimo sprendimo dėl įmonės pabaigos priėmimo dienos pateikia prašymą juridinių asmenų registrai išregistruoti likviduotą dėl bankroto įmonę. Juridinių asmenų registras ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo teismo sprendimo dėl įmonės pabaigos gavimo dienos ją išregistruoja (ĮBĮ 32 str.). Kadangi teismo nutartis dėl įmonės pabaigos įsiteisėja per 30 dienų nuo jos priėmimo, prie šio termino pridėjus abu paminėtus terminus po 5 dienas gauname, kad įmonė turi būti išregistruota per 40 dienų, jei nutartis neapskūsta.

⁴² Kauno apygardos teismo 2013-10-28 nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-2127-254/2013.

⁴³ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, 10 str. 14 d. (2013-04-18 įstatymo Nr. XII-237 redakcija).

⁴⁴ Ten pat, 8 str. 4 d. (2008-05-22 įstatymo Nr. X-1557 redakcija).

Kaip ataskaitoje nurodyta, bankroto pradžioje įmonių turimo turto ir kreditorinių reikalavimų santykis rodo, kad daugeliu atveju bankrotai yra inicijuojami pavėluotai. Nagrinėjome ar įmonių vadovams ir savininkams taikoma numatytoji atsakomybė.

2011–2014 m. gegužės mėn. laikotarpiu 41 fiziniam asmeniui buvo nustatytas apribojimas eiti viešojo ir (ar) privataus juridinio asmens vadovo pareigas ar būti kolegialaus valdymo organo nariu nuo 3 iki 5 metų. Išanalizavę teismo nutartyse įvardytas tokio apribojimo priežastis nustatėme, kad tik dviem atvejais dėl laiku neinicijuoto bankroto, o kitais dviem ši priežastis buvo nurodyta kartu su kitomis.

Kita atsakomybės rūšis (žalos atlyginimas) vadovams yra taikoma ne dažnai.

Audito metu iš 2013–2014 m. baigtų bankroto procesų atsirinkome 20 atvejų, kuriuos inicijavo juridiniai asmenys (ne vadovai), ir patikrinome, ar bankrotai inicijuoti ne per vėlai, o jeigu per vėlai, ar buvo taikomos sankcijos bankrutavusių įmonių vadovams. Nustatyta, kad 15 atvejų (75 proc.) bankrotas buvo inicijuotas praėjus daugiau kaip vieneriems metams nuo to kai įmonė tapo nemoki, tačiau įmonės vadovai neinicijavo bankroto proceso ir daugeliu atvejų nė vienas proceso dalyvis neinicijavo atsakomybės jiems taikymo, todėl jokių sankcijų nebuvo skirta. Tik 3 atvejais (18 proc.) administratorius prašė priteisti iš vadovų bankrutavusiai įmonei padarytą žalą, teismas 2 tokius prašymus patenkino.

Pavyzdys⁴⁵

UAB „X“: iš įmonės balanso matyti, kad 2010-01-01–2010-12-31 laikotarpiu ji turto turėjo už 26 131 Lt, kurį sudarė per vienerius metus gautinos sumos (16 964 Lt), atsargos, išankstiniai mokėjimai ir nebaigtos vykdyti sutartys (9 178 Lt), o per vienerius metus mokėtinos sumos ir įsipareigojimai sudarė 60 308 Lt. Ilgalaikio turto įmonė neturėjo. Įvertinus įsipareigojimų ir balanse apskaitomo turto vertės santykį darytina išvada, kad nuo 2010 m. UAB „X“ nemoki. Nurodytų aplinkybių pagrindu teismas sprendžia, kad UAB „X“ yra nemoki, todėl jai kelta bankroto byla dėl nemokumo. Bankroto byla iškelta 2012-03-07, bet atsakomybė vadovui dėl ne laiku inicijuoto bankroto neinicijuota ir netaikyta.

Tai rodo, kad bankroto proceso dalyviai yra neaktyvūs inicijuojant įmonės vadovų atsakomybės klausimų nagrinėjimą.

Inicijuoti žalos atlyginimą iš vadovų administratoriams motyvacija yra tik tada, jeigu įmonė neturi pakankamai turto administravimo išlaidoms (tame tarpe ir administratoriaus atlyginimui) padengti. Kitais atvejais administratoriams nėra paskatų tai daryti, nes klausimai dėl atsakomybės reikalauja papildomų administratoriaus pastangų ir laiko, ilgeja proceso trukmė. Kiti kreditoriai dažnai nesinaudoja šia teise.

Pavyzdys

VMI, 2013 m. pabaigoje net 68 proc. bankroto procesų turėjusi kreditorinių reikalavimų, kurių padengimo lygis yra žemas (žr. 1 lentelė), iki šiol neinicijuodavo žalos atlyginimo klausimo iš vadovų, nes tai reikalauja daug laiko ir papildomų išteklių. Atstovai teigia skirsiantys ateityje daugiau dėmesio ir naujame patvirtintame Juridinių asmenų bankroto ir restruktūrizavimo procedūrų apraše⁴⁶ numatė tokią procedūrą.

⁴⁵ Kauno apygardos teismo 2012-03-07 nutartis civilinėje byloje Nr. B2-1192-582/2012.

⁴⁶ Juridinių asmenų bankroto ir restruktūrizavimo procedūrų aprašas, patvirtintas Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2014-03-18 įsakymu Nr. V-77.

Teismas turi teisę rinkti įrodymus savo iniciatyva, kai to reikalauja viešasis interesas, nes kitaip būtų pažeistos asmens, visuomenės ar valstybės teisės ir teisėti interesai, tačiau inicijuoti atsakomybės klausimų teismas negali, jeigu su tokiu prašymu jį nesikreipė kreditoriai ar administratorius.

Atsakomybės taikymas ir viešinimas įmonių vadovams ir savininkams už laiku neinicijuotą bankrotą būtų tinkama prevencinė priemonė, skatinanti kitus verslo subjektus elgtis atsakingiau patiriamo nemokumo atveju, prisidėtų prie didesnio kreditorinių reikalavimų tenkinimo lygio. Todėl būtų tikslinga nustatyti, kas turėtų turėti pareigą inicijuoti vadovams ir savininkams atsakomybės taikymą, ir numatyti priemones, kad būtų užtikrintas tokios pareigos vykdymas.

1.4.2. Teisinis reglamentavimas dėl bankroto inicijavimo turi trūkumų

Įmonių bankroto įstatyme nustatoma atsakomybė vadovams ir savininkams už ne laiku inicijuotą bankrotą, tačiau nereglementuota, per kiek laiko, įmonei tapus nemokia, jos savininkas ar vadovas turėtų kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo. Tai sudaro prielaidas vadovams delsti inicijuoti bankrotą, o kreditorių patiriamos žalos atlyginimo skaičiavimas ir priteisimas yra sudėtingas.

Tarptautinė praktika

Lenkijoje per dvi savaites tapus nemokiam, skolininkas privalo kreiptis dėl bankroto. **Ispanijoje** bankrotas turi būti inicijuojamas per 2 mėn. nuo to laiko, kai paaiškėjo arba turėjo paaiškėti apie susidariusią įmonės nemokumo būseną. **Prancūzijoje** bankroto inicijavimui skiriamos 45 dienos po paaiškėjusio įmonės nemokumo.⁴⁷ **Vokietijoje** dėl bankroto iškėlimo turi būti kreipiamasi nedelsiant nuo įmonės nemokumo pradžios, bet ne vėliau kaip per tris savaites. Vadovam, nevykdantiems šios pareigos, gali būti taikoma finansinė arba baudžiamoji atsakomybė⁴⁸.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad neretai tiek kreditoriams, tiek teismui sudėtinga nustatyti, ar įmonė atitinka Įmonių bankroto įstatyme apibrėžtą nemokumo sąvoką. Įmonių finansinėse atskaitomybėse nėra išskiriami pradelsti įsipareigojimai, todėl nustatyti, ar šie viršija pusę įmonės turto, yra sudėtinga ir galima tik gavus tikslesnius duomenis iš įmonės buhalterijos, o tai ne visada operatyviai pavyksta padaryti net teismui.

Pavyzdys

- Teismas 2011 m. rugsėjo 6 d. nutartimi skyrė buvusiam UAB „X“ direktoriui 10 000 Lt baudą, nes buvęs įmonės vadovas neperdavė įmonės dokumentų ir turto.
- Buvęs UAB „X“ vadovas nepateikė teismui reikalaujamų rašytinių įrodymų bankroto byloje, todėl teismas 2011-08-08 skyrė 1 000 Lt baudą, 2012-02-09 – 2000 Lt baudą, o 2012-04-10 – po 10 Lt už kiekvieną uždelstą dieną, iki teismo nustatytų įsipareigojimų įvykdymo.

Esant tokiam nemokumo apibrėžimui, yra dar sudėtingiau nustatyti, nuo kada įmonė atitinka nemokumo sąvoką ir kada vadovai turėjo inicijuoti bankrotą. Todėl ir kreditoriams, gavusiems įmonės balansą, dar nėra aišku, ar įmonė atitinka nemokumo sąvoką. Teismas neturėdamas tikslių duomenų taip pat neretai keldamas bankroto bylą remiasi turto ir įsipareigojimų santykiu arba daro prielaidą apie pradelstų įsipareigojimų dydį.

⁴⁷ Harmonisation of Insolvency Law at EU level with respect to opening of proceedings, claims filing and verification and reorganisation plans, European Parliament, Directorate general for Internal Policies, 2011. http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2011/432766/IPOL-JURI_NT%282011%29432766_EN.pdf.

⁴⁸ German Insolvency Law – an overview, Mayer Brown February 2013, [http://www.mayerbrown.com/files/Publication/f1c7d753-bf54-4235-9298-70d0081a6438/Presentation/PublicationAttachment/20cbbb30-c4ed-40e8-8df1-c4f0dddffdac/German Insolvency Law.pdf](http://www.mayerbrown.com/files/Publication/f1c7d753-bf54-4235-9298-70d0081a6438/Presentation/PublicationAttachment/20cbbb30-c4ed-40e8-8df1-c4f0dddffdac/German%20Insolvency%20Law.pdf)

Pavyzdys

- Kaip matyti iš VĮ Registrų centro duomenų bazės, atsakovo UAB „X“ 2007-12-31 balanso duomenimis įmonės turtas įvertintas 869 559 Lt, o mokėtinos sumos ir įsipareigojimai sudaro 750 596 Lt. Tokiomis aplinkybėmis, teismui neturint kitų duomenų apie atsakovo finansinę būklę, darytina išvada, kad galimai pradelsti įmonės įsipareigojimai viršija daugiau nei pusę į jos balansą įrašyto turto vertės, todėl, remiantis Įmonių bankroto įstatymo 9 str. 5 d. 1 p. ir 2 str. 8 p., UAB „X“ laikytina nemokia, jai keltina bankroto byla⁴⁹.
- Iš atsakovo UAB „X“ 2009-08-31 balanso nustatyta, kad bendrovė apskaito ilgalaikio ir trumpalaikio turto, pinigų iš viso už 21 819 625 Lt (pernai apskaitė 44 768 279 Lt vertės turtą). Balanse nurodyta, kad mokėtinos sumos ir įsipareigojimai sudaro 25 642 253 Lt, iš jų po vienerių metų – 10 532 189 Lt. Palyginus 2009-08-31 balanse apskaitomą 21 819 625 Lt vertės turtą ir praleistus atsakovo 15 110 064 Lt įsipareigojimus kreditoriams (iš 25 642 253 Lt atimti po vienerių metų mokėtinus 10 532 189 Lt), darytina išvada, kad atsakovo pradelsti įsipareigojimai viršija pusę į jo balansą įrašyto turto vertės, todėl yra pakankamas pagrindas UAB „X“ pripažinti nemokia ir iškelti jai bankroto byla⁵⁰.

Kitų šalių (Lenkija⁵¹, Vokietija⁵², Jungtinė Karalystė⁵³, Suomija⁵⁴) įstatymuose reglamentuota, kad įmonė laikoma nemokia, kai įmonės įsipareigojimai viršija turtą ir nemokumas nustatomas atliekant įmonės balanso testą. Mūsų nuomone, siekiant išvengti skirtingų teismo interpretacijų, ir palengvinti įmonės nemokumo nustatymą, taip pat suteikiant kreditoriams aiškumo ar įmonė jau yra nemoki ir keltina jai bankroto byla, būtų tikslinga keisti Įmonių bankroto įstatyme įtvirtintą nemokumo sąvoką taip, kad nemokumą būtų galima nustatyti iš įmonės finansinės atskaitomybės duomenų. Taip būtų užtikrinta ir, kad įmonės, kurių įsipareigojimai nėra padengti turtu būtų pripažįstamos nemokiomis. Kadangi pradelstų įsipareigojimų ir turto santykis bei įsipareigojimų ir turto santykis vienas kitam nėra prieštaraujantys rodikliai, svarstytinas variantas įstatyme įtvirtinti abu šiuos rodiklius ir, kad nemokumas būtų pripažįstamas kai įmonė pasiekia vieną iš nustatytų rodiklių.

Kreditoriams, neturint galimybių gauti duomenų reikalingų vertinant įmonės nemokumą, įmonės vadovų pareiga ir atsakomybė laiku inicijuoti bankrotą tampa dar aktualesnė.

1.4.3. Tyčinio ir nusikalstamo bankroto atvejais, kaltiems asmenims taikoma nepakankama atsakomybė

Ekonominio nuosmukio laikotarpiu ypač išryškėjo tyčinių bankrotų problema, kai bankrutavusios įmonės veikla tęsiama kitos įmonės vardu, o bankrutavusių įmonių kreditorių reikalavimai, išregistravus įmones, nurašomi. Tyčiniai bankrotai apsunkina sąžiningai dirbančių įmonių padėtį, mažina verslo partnerių tarpusavio pasitikėjimą, o kai kuriais atvejais gali būti net pagrindine kitų įmonių (kreditorių) bankroto priežastimi. Nepakankama tyčinių bankrotų kontrolė ir galimybė išvengti atsakomybės sudaro prielaidas piktnaudžiavimo būdu atsikratyti skolų, kreditoriams sukuriant

⁴⁹ Vilniaus apygardos teismo 2011-01-31 nutartis civilinėje byloje Nr. B2-4135-603/2011.

⁵⁰ Panevėžio apygardos teismo 2009-11-30 nutartis civilinėje byloje Nr. B2-1060-425/2009.

⁵¹ Harmonisation of Insolvency Law at EU level with respect to opening of proceedings, claims filing and verification and reorganisation plans, European Parliament, Directorate general for Internal Policies, 2011. http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2011/432766/IPOL-JURI_NT%282011%29432766_EN.pdf

⁵² Insolvency Statute of 5 October 1994 (Federal Law Gazette 2866), as last amended by Article 19 of the Act of 20 December 2011 (Federal Law Gazette I page 2854), http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_inso/englisch_inso.html#p0107.

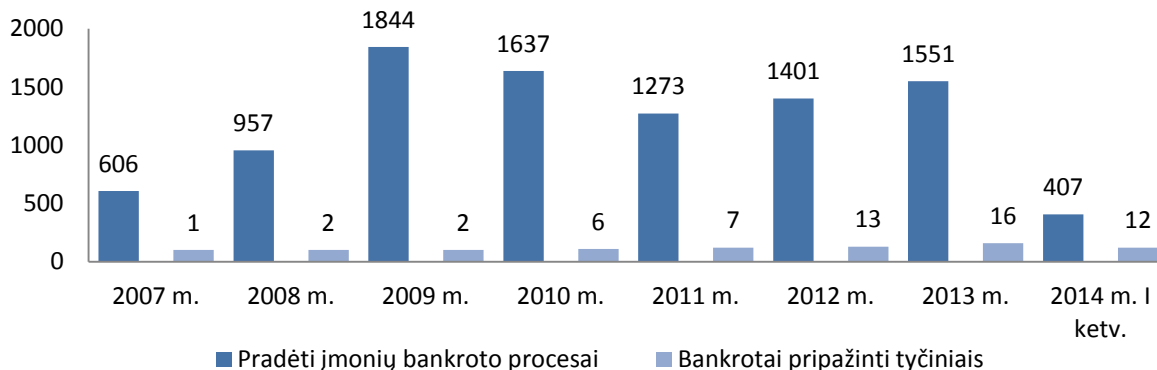
⁵³ Insolvency Act 1986 (UK),

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/part/IV/chapter/VI/crossheading/grounds-and-effect-of-winding-up-petition>

⁵⁴ Bankruptcy Act (120/2004; konkurssilaki), <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2004/en20040120.pdf>.

nepagrįstus nuostolius⁵⁵. Pasauliniai tyrimai⁵⁶ rodo, kad neretai bankrutavusių įmonių vadovai ir savininkai, antrą kartą sukūrę verslus, yra sėkmingesni verslininkai, pasimokę iš praeities klaidų, todėl „antrojo šanso“ suteikimas skatintinas, siūloma tokių verslininkų nebausti. Siekiant, kad būtų išvengta neigiamo nesėkmę patyrusių verslininkų įvaizdžio, būtina išaiškinti tyčinius bankrotus, kuriuos lėmė nesąžiningi vadovų veiksmai, jiems taikyti atsakomybę. Europos Sąjungos valstybėse tyčinių bankrotų nustatoma 4–6 proc.⁵⁷, Lietuvoje šis skaičius mažesnis: 2011 m. 0,5 proc., 2012 m. 0,9 proc., 2013 m. 1,2 proc. (žr. 10 pav.).

10 pav. Pradėtų įmonių bankroto procesų ir bankrutuojančių ir (ar) bankrutavusių įmonių, kuriose bankrotas pripažintas tyčiniu skaičius, vnt.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ĮBVD duomenis

Tyčinių bankrotų skaičius Lietuvoje mažesnis nei kitose Europos Sąjungos valstybėse, tačiau tai nereiškia, kad šių bankrotų Lietuvoje yra mažai ar jų beveik nėra. Įrodyti, kad bankrotas tyčinis, o ne verslo nesėkmė, labai sudėtinga, nes visi atsakingi asmenys teigia, kad jie veikė įmonės naudai, o nepasisekė dėl objektyvių priežasčių. Todėl 2013 m. spalio 1 d. įsigalioję nauji Įmonių bankroto įstatymo pakeitimai, kuriais išplečiamas tyčinio bankroto reguliavimas ir įtvirtinamos prezumpcijos, turėtų palengvinti tyčinių bankrotų pripažinimą. Iš 11 pav. matyti, kad jau per pirmą 2014 m. ketvirtį tyčiniai pripažinti 12 bankrotų, t. y. 2,9 proc. visų 2014 m. I ketvirtį pradėtų įmonių bankroto procesų.

Nuo 2013 m. spalio 1 d. įsigaliojus Įmonių bankroto įstatymo pakeitimams, teismas gali pripažinti bankrotą tyčiniu savo iniciatyva arba kreditoriaus (kreditorių) arba administratoriaus prašymu. 2011–2014 m. birželio 30 d. laikotarpiu tyčiniai pripažinti 54 bankrotai: 35 jų iniciavo bankroto administratoriai, 11 - bankroto administratoriai, kai kreditorių susirinkimas (komitetas) juos įpareigojo kreiptis į teismą dėl bankroto pripažinimo tyčiniu, 8 - kreditorius. Nė vienu atveju iniciatorium nebuvo teisėjas.

Teismas pripažįsta bankrotą tyčiniu, jeigu nustato, kad yra bent vienas iš Įmonių bankroto įstatymo 20 straipsnyje nurodytų požymių, dėl kurio kilo bankrotas. Teismo nutartimi pripažinus bankrotą tyčiniu:

- nutarties kopija pateikiama prokurorui dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo;

⁵⁵ Lietuvos banko Ekonomikos ir finansinio stabilumo tarnybos „Finansinio stabilumo apžvalga 2013“.

⁵⁶ A Second Chance for entrepreneurs: Prevention of bankruptcy, simplification of bankruptcy procedures and support for a fresh start – Report of the Expert Group, European Commission DG Enterprise and Industry, January 2010; http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/business-environment/files/second_chance_final_report_en.pdf.

⁵⁷ Europos Komisijos Įmonių ir pramonės generalinio direktorato informacija.

- nutarties kopija pateikiama Įmonių bankroto departamentui, kuris informaciją apie priimtą nutartį paskelbia savo internetinėje svetainėje⁵⁸;
- bankroto administratorius privalo patikrinti įmonės sandorius, sudarytus per 5 metų laikotarpį iki bankroto iškelimo ir pareikšti ieškinius teisme dėl sandorių, priešingų įmonės veiklos tikslams ir (arba) galėjusių turėti įtakos tam, kad įmonė negali atsiskaityti su kreditoriais, pripažinimo negaliojančiais;
- likvidavus įmonę, žalą dėl įmonės neįvykdytos kreditoriui (kreditoriams) prievolės, turi atlyginti asmuo (asmenys), dėl kurio (kurių) veikimo ar neveikimo kilo tyčinis bankrotas, jeigu prievolė neįvykdyta dėl šio (šių) asmens (asmenų) veikimo ar neveikimo ir šis kreditorius (kreditoriai) Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka pareiškė ieškinį teismui dėl žalos atlyginimo⁵⁹.

Išanalizavę 2011-2014 m. birželio 30 d. laikotarpio teismo nutartis, kuriose bankrotai pripažinti tyčiniaus nustatėme, kad įrodymai reikalauja daug laiko sąnaudų, finansinių išlaidų, ilgina proceso trukmę, tačiau teismo nutartimi pripažinus bankrotą tyčiniu, lieka tik statistiniai duomenys, nenustatomi kalti asmenys, o civilinė atsakomybė taikoma tik per žalos institutą, kai kreditorius (kreditoriai) Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka pareiškia ieškinį teismui dėl žalos atlyginimo, likvidavus įmonę. Įmonių bankroto įstatymas kitokios atsakomybės tyčinį bankrotą sukėlusiems asmenims nenumato.

Tyčinio bankroto pripažinimas savaime dar nėra laikomas nusikalstamu bankrotu. Todėl, pripažinus bankrotą tyčiniu, teismo nutarties kopija dėl bankroto pripažinimo tyčiniu pateikiama prokurorui, o jis ar ikiteisminio tyrimo pareigūnas pradeda ikiteisminį tyrimą pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 209 straipsnį „Nusikalstamas bankrotas“⁶⁰, kuris nustato, kad tas, kas sąmoningai blogai valdydamas įmonę nulėmė jos bankrotą ir dėl to padarė didelės turtinės žalos kreditoriams, baudžiamas laisvės atėmimu iki trejų metų.

2 lentelė. Pradėta ir perduota teismui ikiteisminių tyrimų pagal BK 209 str. „Nusikalstamas bankrotas“ požymius nuo 2009-01-01 iki 2014-03-31, vnt.

		2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m. I ketv.	Iš viso
Generalinė prokuratūra	Pradėta ikiteisminių tyrimų	36	33	36	32	24	9	170
	Baigta ikiteisminių tyrimų, kurių bylos perduotos teismui	1	1	6	2	10	4	24
	Nutraukta procesų ir (ar) tyrimų	1	10	16	13	17	7	64
Kriminalinės policijos biuras	Pradėta ikiteisminių tyrimų	41	33	36	32	32	10	184
	Baigta ikiteisminių tyrimų, kurių bylos perduotos teismui	3	2	14	8	11	5	43
	Nutraukta procesų ir (ar) tyrimų	1	9	21	22	26	7	86
Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnyba	Pradėta ikiteisminių tyrimų	15	12	8	6	4	1	46
	Baigta ikiteisminių tyrimų, kurių bylos perduotos teismui	-	-	2	0	2	1	5
	Nutraukta procesų ir (ar) tyrimų	0	0	4	3	5	4	16

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Generalinės prokuratūros, Kriminalinės policijos biuro ir Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnybos duomenis

⁵⁸ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, 2001-03-20 Nr. IX-216, (2013-04-18 įstatymo Nr. XII-237 redakcija), 20 str.

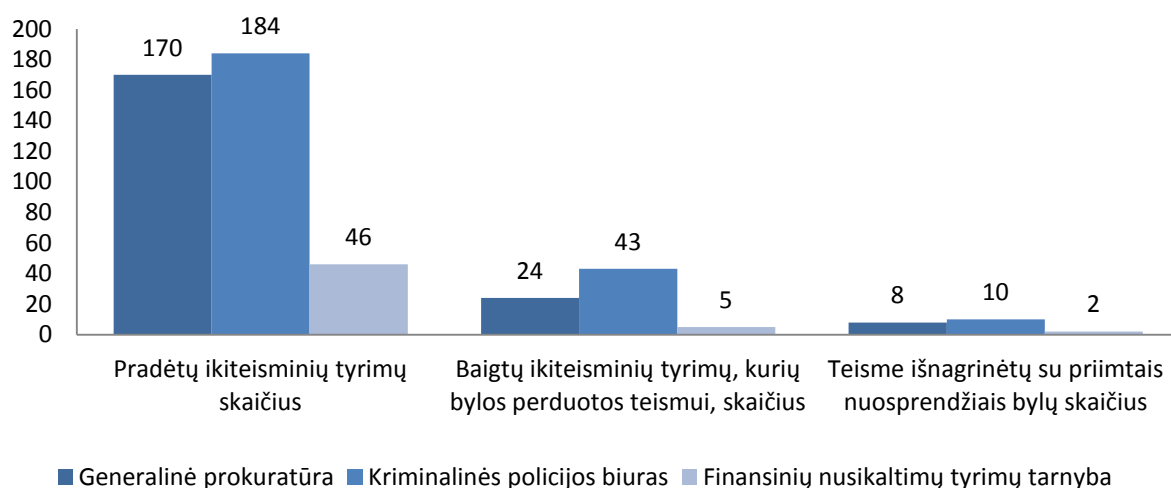
⁵⁹ Ten pat, 20 str. (2013-04-18 įstatymo Nr. XII-237 redakcija).

⁶⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas, 2000-09-26 Nr. VIII-1968, 209 str.

Iš 2 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad apie 18 proc. ikiteisminių tyrimų baigiama – bylos perduodamos teismui su kaltinamuoju aktu, 42 proc. nutraukta Baudžiamojo proceso kodekso (toliau BPK) pagrindu, jei nepadaryta veika, turinti nusikalstamo ar baudžiamojo nusižengimo požymių, suėjo baudžiamosios atsakomybės senaties terminai, nesurinkta pakankamai duomenų pagrindžiančių įtariamojo kaltę ir kt., 40 proc. ikiteisminių tyrimų nebaigta.

Generalinės prokuratūros, Kriminalinės policijos biuro ir Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnybos duomenimis, nuo 2009-01-01 iki 2014-03-31 Lietuvos Respublikoje buvo pradėta 400 ikiteisminių tyrimų dėl nusikalstamo bankroto (BK 209 str.). Lietuvos teismams perduotos 72 baudžiamosios bylos, kuriose asmenys kaltinami padarę BK 209 str. nustatytą nusikalstamą veiką. Minėtu laikotarpiu išnagrinėta ir priimta nuosprendžių (laisvės atėmimas) bei nustatyta kaltų asmenų 20-yje (28 proc.) baudžiamųjų bylų (BK 209 str.) iš 72 baigtų ikiteisminių tyrimų (žr. 11 pav.).

11 pav. Pradėta, perduota teismui ikiteisminių tyrimų ir išnagrinėta su priimtais nuosprendžiais bylų nuo 2009-01-01 iki 2014-03-31, vnt.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Generalinės prokuratūros, Kriminalinės policijos biuro, Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnybos duomenis

Už tyčinį bankrotą Įmonių bankroto įstatymas nustato civilinę atsakomybę⁶¹. Už nusikalstamą bankrotą Baudžiamasis kodeksas nustato baudžiamąją atsakomybę. Pripažinus bankrotą tyčiniu, teismo nutartimi atsakomybė už bankroto sukėlimą tyčia netaikoma (išskyrus, kai yra taikoma civilinė atsakomybė per žalos institutą, kreditoriui (kreditoriams) pareiškus ieškinį teismui dėl žalos atlyginimo).

Atlikus bankroto bylų, kuriose bankrotas pripažintas tyčiniu, ir bylų, kuriose asmenys kaltinami dėl nusikalstamo bankroto pagal BK 209 str. „Nusikalstamas bankrotas“, analizę, matyti, kad laikotarpiu nuo 2011 m. iki 2014 m. birželio 30 d. 6 iš 54 bylų, kuriose bankrotas pripažintas tyčiniu, nustatyti kalti asmenys ir patraukti atsakomybėn pagal mintą straipsnį. Todėl esant dabartiniam reglamentavimui, kai Įmonių bankroto įstatymas nenumato atsakomybės už tyčinį bankrotą, daugeliu atveju tokį bankrotą sukėlę asmenys lieka nenubausti, jei nebuvo pripažinti kalti dėl nusikalstamo bankroto.

⁶¹ Civilinė atsakomybė – turtinė prievolė, kurios viena šalis turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius), o kita šalis privalo atlyginti padarytus nuostolius (žalą) ar sumokėti netesybas (baudą, delspinigius). Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas, 6.245 str.

Pripažinus bankrotą nusikalstamu, t. y. kai yra nustatoma, kad tas, kas sąmoningai blogai valdydamas įmonę nulėmė jos bankrotą ir dėl to padarė didelės turčinės žalos kreditoriams (didelė turčinė žala yra 150 MGL dydžio sumą viršijanti žala) numatyta baudžiamoji atsakomybė, laisvės atėmimas iki trejų metų. Iš atliktos analizės matyti, kad teismų praktikoje, asmenims, kurie pripažinti kaltais dėl nusikalstamo bankroto, taikomas laisvės atėmimas nuo 6 mėn. iki 1,6 metų arba pritaikius BK 54 str. 3 d. skiriama iki 100 MGL pinigine bauda. Kai kuriais atvejais, galimybė pakeisti laisvės atėmimą pinigine bauda, gali būti efektyvesnė priemonė už įvykdytą ekonominį nusikaltimą, nei trumpalaikis laisvės atėmimas⁶². Nusikalstamas bankrotas Baudžiamajame kodekse yra priskiriamas prie lengvų nusikaltimų, todėl maksimali galima pinigine bauda yra neproporcinga padarytų nusikaltimų sunkumui ir daromai žalai kreditoriams.

Tarptautinė praktika⁶³

- **Prancūzija** – tik nemokios įmonės direktorius (oficialiai paskirtas arba direktorius *de facto*) gali būti atsakingas savo turtu už įmonės skolas ir turi sumokėti visas ar dalį įmonės skolų arba prieš jį pradedamos teisminės procedūros. Nusikalstamas bankrotas baudžiamas iki 5 metų laisvės atėmimo ir 75 tūkst. eurų bauda.
- **Didžioji Britanija** – vadovas (esamas, buvęs ar šešėlinis) dėl nusikalstamo bankroto baudžiamas teisės būti bet kokio teisinio statuso įmonės vadovu atėmimu iki 15 metų.
- **Vokietija** – skolininkas (vadovas, generalinis direktorius) ir kreditorius, kuris gavo finansinę naudą, baudžiami laisvės atėmimu iki 2 metų arba bauda.
- **Lenkija** – dėl neteisėtų veiksmų įmonės direktorius, faktiškai įmonei vadovaujantys asmenys, administracijos valdyba atsako pagal Civilinį ir Baudžiamąjį kodeksus. Teismas gali apriboti tokiems asmenims teisę nuo 3 iki 10 metų vykdyti komercinę veiklą, būti priežiūros organo nariu, atstovauti komercinei kompanijai, valstybės įmonei, kooperatyvui.

Siekiant tinkamos atsakomybės už nesąžiningus, tyčinius ir nusikalstamus įmonių vadovų ir savininkų veiksmus, Baudžiamajame kodekse tikslinga nustatyti ir (arba) ekonominio pobūdžio sankcijas, kurios būtų proporcingos padaryto nusikaltimo sunkumui. Baudžiamųjų įstatymo draudimų ir sankcijų turi būti imamas tik tada, kai tai neišvengiama, t. y. neįmanoma kitomis teisinėmis ir socialinėmis priemonėmis apginti pažeidžiamų teisinių gėrių⁶⁴. Todėl „siekiant užkirsti kelią neteisėtoms veikoms, ne visuomet yra tikslinga tokią veiką pripažinti nusikaltimu, taikyti pačią griežčiausią priemonę – kriminalinę bausmę. Todėl kiekvieną kartą, kai reikia spręsti, pripažinti veiką nusikaltimu ar kitokiu teisės pažeidimu, labai svarbu įvertinti, kokių rezultatų galima pasiekti kitomis, nesusijusiomis su kriminalinių bausmių taikymu, priemonėmis, t. y. administracinėmis, drausminėmis, civilinėmis sankcijomis ar visuomenės poveikio priemonėmis ir pan.“⁶⁵. Be to, „pažymėtina, kad baudžiamoji atsakomybė demokratinėje visuomenėje turi būti suvokiama kaip kraštutinė, paskutinė priemonė (*ultima ratio*), taikoma saugomų teisinių gėrių, vertybių apsaugai tais atvejais, kai švelnesnėmis priemonėmis tų pačių tikslų negalima pasiekti“⁶⁶.

⁶² http://www.president.lt/lt/spaudos_centras_392/pranesimai_spaudai/audas_uz_kriminalinius_nusikaltimus_prezidente_siulo_didinti_desimteriopai.html?ref=HadiZayifla.Com.

⁶³ Įmonių bankroto valdymo departamentas prie Ūkio ministerijos, Ūkio ministerijos ir Vidaus reikalų ministerijos „Tyčinių bankrotų Lietuvoje apžvalga“, 2010 m.

⁶⁴ V. Kukaitis „Tyčinio bankroto baudžiamieji teisiniai aspektai“, 2013-09-13, Vilnius.

⁶⁵ Lietuvos Konstitucinio Teismo nutarimai, 1997-11-13, 2005-11-10.

⁶⁶ Kasacinė nutartis Nr. 2K-262/2011.

1.5. Nepakankamas administratoriaus atlyginimo ir kitų administravimo išlaidų reglamentavimas

Pagal šiuo metu galiojantį reglamentavimą⁶⁷, administravimo išlaidų sąmatą tvirtina, keičia ir disponavimo administravimo išlaidomis tvarką nustato kreditorių susirinkimas. Pirmasis kreditorių susirinkimas privalo nustatyti sumą, kuri turi būti sumokėta administratoriui už įmonės administravimą bankroto proceso metu, įskaitant laikotarpį nuo teismo nutarties iškelti įmonei bankroto bylą įsiteisėjimo dienos iki pavedimo sutarties su juo sudarymo dienos arba iki pirmojo kreditorių susirinkimo dienos.

Bankroto administravimo išlaidas sudaro ne tik pvz.: patalpų nuomos, šildymo, pašto, teisinių paslaugų, turto vertinimo, archyvo sutvarkymo ir pan. išlaidos, bet ir atlyginimas administratoriui, kurio dydis ir mokėjimo tvarka nustatomi pavedimo sutartyje.

Teismų praktikoje pripažįstama, kad nuo kreditorių ir administratoriaus susitarimo priklauso administratoriaus atlyginimo dydis, todėl jis turėtų būti nustatomas toks, kad skatintų administratorių tinkamai atlikti bankroto procedūras, bet nepažeistų kreditorių interesų, skiriant įmonei administruoti per didelę sumą. Kreditorių susirinkimo nustatytas atlyginimo administratoriui dydis turėtų atitikti protingumo, teisingumo, sąžiningumo kriterijus ir užtikrinti tiek administratoriaus, tiek bankrutuojančios įmonės kreditorių interesų pusiausvyrą⁶⁸.

Taigi, administratoriaus atlyginimo nustatymas ir administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimas pagal Įmonių bankroto įstatymą priskirtas kreditorių susirinkimo (komiteto) kompetencijai. Tokiu atveju, kilus ginčui ir administratoriui skundžiant kreditorių susirinkimo nutarimą, teismas naikina kreditorių susirinkimo (komiteto) nutarimą ir perduoda klausimą kreditorių susirinkimui svarstyti iš naujo.

Reikia pastebėti, kad vykstant ginčams, administravimo išlaidų sąmatos suma svarstoma ir ginčijama kreditorių susirinkimuose, teismuose ir nustatoma ne pirmajame kreditorių susirinkime, kaip tą reglamentuoja Įmonių bankroto įstatymas⁶⁹, bet gerokai vėliau.

Pavyzdys

- Bankroto byloje (civilinė byla Nr. 2-366-881/2013), 2013-02-15 bankroto administratoriui apskundus kreditorių susirinkimo nutarimą dėl administratoriaus atlyginimo ir administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo, teismas 2013-10-09 nutartyje nurodė, kad kreditorių susirinkimo patvirtinta sąmata nepakankama administravimo išlaidoms padengti. Kreditoriai susirinkime 2013-10-26 priima tokį patį sprendimą ir administravimo lėšų sąmatos nekeičia. Administratorius vėl skundžia kreditorių susirinkimą, ginčo nagrinėjimas tęsiasi.
- Bankroto byloje⁷⁰ (civilinė byla Nr. 2-770/2013), iškelta 2009-10-16 Panevėžio apygardos teismo nutartimi, bankroto administratorius pateikė 73 000 Lt administravimo išlaidų sąmatą, bet kreditorių susirinkimas tik aštuntajame susirinkime patvirtino 30 000 Lt administravimo išlaidų sąmatą. Ir aštuntajame (2012-10-02), ir pakartotiniame kreditorių susirinkime 2013-01-15), administravimo išlaidų sąmata 73 000 Lt patvirtinta nebuvo, nes, pasak kreditorių,

⁶⁷ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, 23 str. 5p. ir 9 p., 36 str. 2 d.

⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010-11-30 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-486/2010 „Dėl administratoriaus atlyginimo ir kitų administravimo išlaidų dydžio nustatymo kriterijų“.

⁶⁹ Įmonių bankroto įstatymas, 36 str. 4 d.: Pirmasis kreditorių susirinkimas privalo nustatyti sumą, kuri turi būti sumokėta administratoriui už įmonės administravimą bankroto proceso metu, įskaitant laikotarpį nuo teismo nutarties iškelti įmonei bankroto bylą įsiteisėjimo dienos iki pavedimo sutarties su juo sudarymo dienos arba pirmojo kreditorių susirinkimo dienos.

⁷⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2013-02-07 nutartis civilinėje byloje Nr. 2-770/2013.

administratorius jų neįtikino ir nepagrindė administravimo išlaidų sąmatos pagrįstumo ir ekonominės naudos bankrutuojančiai įmonei ir kreditoriams. Ginčai teismuose dėl bankroto administratoriaus atlyginimo ir kitų administravimo išlaidų tęsiasi.

Kai teismas nesprenžia ginčo iš esmės, o gražina klausimą spręsti kreditorių susirinkimui ir kreditoriai teismo nutartis ignoruoja, tokie veiksmai apsunkina bankroto procesą ir ilgina bendrą bankroto trukmę.

Tačiau pagal formuojamą teismų praktiką⁷¹, bankroto bylą nagrinėjantis teismas, esant pagrindui turi galią *ipso iure* (remiantis teise) vertinti bet kurį kreditorių susirinkimo (komiteto) nutarimo teisėtumą bei pagrįstumą. Teismas, panaikinęs nutarimą administravimo išlaidų klausimu, šį klausimą gali išspręsti iš esmės, neperduodamas jo kreditorių susirinkimui (komitetui) nagrinėti iš naujo. Tačiau, Įmonių bankroto įstatyme nėra normos, nustatančios, kad teismas privalo vertinti kreditorių susirinkimo patvirtintą sąmatą tais atvejais, kai administratorius ir kreditorių susirinkimas (komitetas) negali išspręsti ginčo dėl administravimo išlaidų sąmatos dydžio.

Pastebėtina, kad teisės aktuose reglamentuojančiuose bankroto procesą, nėra teisės normos, kuri nustatytų bankroto administratoriaus atlyginimo ir administravimo išlaidų mokėjimo tvarką ir įkainius, kurių nebuvimas nuolat kelia ginčus kreditorių susirinkimuose, skundų teikimus teismams⁷² ilginant bankroto procesą, didinant papildomas išlaidas ir kt.

Administratorių atlyginimo ir administravimo išlaidų mokėjimo tvarkos ir įkainių reglamentavimui pritaria ir administratorių asociacijos, bankroto administratoriai, valstybinės institucijos ir kiti kreditoriai dalyvaujantys bankroto procese.

Pavyzdys

- Nacionalinė bankroto administratorių asociacija siūlo⁷³ nustatyti bankroto administratorių minimalius administravimo įkainius vadovaujantis įmonių klasifikavimu: maža, didelė, vidutinė. Įmonės dydis nustatomas pagal tai, ar ji veikianči, ar ne, pagal jos turtą, darbuotojų skaičių apyvartą.
- STT išvadoje „Dėl korupcijos rizikos analizės Ūkio ministerijoje“ teigia⁷⁴, kad pagal esamą reglamentavimą, valstybinės institucijos neturi jokių realių galių ir prievolių užtikrinti, kad administratoriaus atlyginimo dydžio ir kitų administravimo išlaidų nustatymo bankroto administratoriui procedūroje dalyvaujantys kreditoriai ir bankroto administratorius nepažeistų bankrutuojančios ir (ar) bankrutavusios įmonės interesų ar viešojo intereso.

Tarptautinė praktika⁷⁵

Belgija – administratoriaus atlyginimą nustato teismas priklausomai nuo bylos svarbos ir sudėtingumo. Atlyginimo ribos ir mokėjimo taisyklės nustatytos atskira tvarka. Jeigu kreditoriai nepritaria paskirtam atlyginimui, šie gali pateikti apeliaciją bankroto bylą nagrinėjančiam teismui.

Suomija – Bankroto *ombudsman* patariamoji taryba bankroto reikalams yra parengusi gaires, kaip turi

⁷¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2014-01-23 nutartis civilinėje byloje Nr. 2-73/2014.

⁷² Lietuvos apeliacinio teismo 2012-04-05 nutartis civilinėje byloje Nr. 2-581/201 „Pagal skundą dėl kreditorių susirinkimo nutarimo dėl administravimo išlaidų sąmatos“; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012-05-25 nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-250/2012 (S) „Pagal skundą dėl kreditorių susirinkimo nutarimo panaikinimo“ ir t. t.

⁷³ Nacionalinės bankroto administratorių asociacijos 2014-02-19 raštas Nr. R4-14-02.

⁷⁴ Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos 2010-06-30 išvada Nr. L-01-2032 „Dėl korupcijos rizikos analizės ūkio ministerijoje“, 62 psl.

⁷⁵ International Survey of Jurisdictions: Insolvency Practitioners – Qualifications and Appointments around the World, 2013 INSOL <http://insol.gti.co.uk/files/c4qz/imce/A9R9B8D.pdf>.

būti nustatomas administratoriaus atlyginimas. Praktikoje atlyginimą tvirtina patys kreditoriai, tačiau iškilus ginčų dėl atlyginimo nustatymo, administratoriui kreipusis į teismą, yra priimamas teismo sprendimas dėl kilusio ginčo. Tais atvejais, kai administratorius tinkamai nevykdo pareigų, Bankroto *ombudsman* prašymu, teismas gali sumažinti jam jau nustatytą atlyginimą, beje, teismas atlyginimą gali sumažinti ir tais atvejais, kai jis yra neprotingai didelis.

Prancūzija – administratoriaus atlyginimas nustatomas remiantis patvirtinta tvarka ir ribomis. Kreditoriai praktiškai neturi įtakos nustatant atlyginimą.

Pastebėtina, kad pvz., valstybės deleguotas funkcijas vykdančys notariai, antstoliai turi nustatytus ir poįstatyminius aktais patvirtintus teikiamų paslaugų įkainius.

Be to, kai bankroto procesas vykdomas supaprastinto bankroto proceso tvarka, teismas nustato sumą, reikalingą teismo ir administravimo išlaidoms apmokėti, todėl ir tais atvejais, kai įmonės turto turi administravimo išlaidoms padengti, reglamentuota tvarka ir nustatyti administravimo išlaidų dydžiai galėtų padėti išvengti ginčų teismuose tarp administratoriaus ir kreditorių.

1.6. Ne visi nustatyti būdai supaprastinto bankroto atveju, garantuoja administratoriaus atlyginimo ir administravimo išlaidų padengimą

Kai teismas daro pakankamai pagrįstą prielaidą, kad įmonė neturi turto ar jo nepakanka teismo ir administravimo išlaidoms apmokėti, bankroto byla gali būti vykdoma supaprastinto bankroto proceso tvarka. Tokiu atveju teismas turi ir privalo nustatyti sumą reikalingą teismo ir administravimo išlaidoms apmokėti. Ji negali viršyti 25 minimaliųjų mėnesinių algų (MMA⁷⁶) sumos⁷⁷. Tam tikrais atvejais, administratoriaus prašymu, administravimo išlaidų sąmata gali būti patikslinta, bet bendra suma taikant supaprastintą bankroto procesą negali būti didesnė nei 40 MMA.

Reikia pastebėti, kad bankroto byla keliama ir nagrinėjama supaprastinto bankroto proceso tvarka, kai teismas pasiūlo asmeniui, pateikusiam pareiškimą dėl bankroto bylos iškėlimo įmonei, įmokėti į teismo depozitinę sąskaitą teismo nustatyto dydžio sumą, kuri naudojama teismo ir administravimo išlaidoms apmokėti⁷⁸.

Administratorius, sutikdamas administruoti tokią įmonę, prisiima riziką, kad įmonės likvidavimo metu nebus gauta pakankamai lėšų teismo ir administravimo išlaidoms pagal teismo patvirtintą sąmatą apmokėti arba jų bus gauta nepakankamai ir bus apmokama iš administratoriaus lėšų. Tokiu atveju kreditorius ir (ar) administratorius bankroto proceso metu ir išregistravus įmonę turi teisę kreiptis į teismą, prašydamas priteisti kreditoriui įmokėtą sumą ar administratoriui jo lėšomis apmokėtas teismo bei administravimo išlaidas iš įmonės vadovo, savininko (savininkų), nes šis (šie), įmonei tapus nemokia, nepateikė pareiškimo teismui dėl bankroto bylos iškėlimo. Įmonės vadovas, savininkas (savininkai) kreditoriui ar administratoriui atsako solidariai⁷⁹.

Per paskutinius penkerius metus įmonės, kurios neturi turto teismo ir bankroto administravimo išlaidoms padengti sudarė apie 20 proc. visų įmonių, kurioms buvo iškeltos bankroto bylos.

⁷⁶ Minimali mėnesinė alga nuo 2013-01-01 yra 1000 Lt (žr. <http://www.sodra.lt/index.php?cid=284>).

⁷⁷ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, 10 str. 10 d., 13(1) str. 2 d. 3 p. (2002-11-19 įstatymo Nr. IX-1200 redakcija).

⁷⁸ Ten pat, 10 str. 10 d. 1 p. (2013-04-18 įstatymo Nr. XII-237 redakcija).

⁷⁹ Ten pat, 10 str. 11 d. (2013-04-18 įstatymo Nr. XII-237 redakcija).

Administratorius turi teisę gauti atlygį už teikiamas paslaugas ir jam turi būti mokamas atlygis civilinių teisinių santykių pagrindu⁸⁰. Pagal esamą reglamentavimą nėra numatytų šaltinių, iš kurių būtų tos sąnaudos padengtos, todėl administruodamas įmonę, kurioje turto nėra, administratorius administravimo išlaidas apmoka savo sąskaita, ir vėliau bando atgauti patirtas išlaidas, teikiant ieškinius įmonių vadovams.

Kreditorių teisių ir nemokumo standartas⁸¹ nustato, kad teisės aktai turi reglamentuoti administratoriaus paskyrimo ir apmokėjimo tvarką, jeigu bankrutavusios įmonės turto nepakanka administravimo išlaidoms padengti. Iš kokių šaltinių turėtų būti padengiamos šios išlaidos – diskutuojama. Pažymima, kad kreditoriai bankroto procese jau yra nukentėjusi šalis, todėl iš jų reikalauti papildomų įmokų būtų nekorektiška. Tokiais atvejais dažniausia steigiamas fondas, kuris įprastai finansuojamas administratorių lėšomis⁸².

1.7. Dalis buvusių darbuotojų, kuriems įtvirtinta teisė gauti išmokas iš Garantinio fondo nėra surandami, todėl jie negauna jiems priklausančių išmokų

Bankrutuojančių ar bankrutavusių įmonių, kurioms iškelta bankroto byla, administratoriai, neradę darbuotojų, kuriems buvo skirtos išmokos iš Garantinio fondo lėšų, išmokas grąžina į Valstybės išdo bendrąją sąskaitą. 2013 m. Garantinio fondo administratoriui dėl to, kad nebuvo rasti visi bankrutuojančių ar bankrutavusių įmonių darbuotojai, buvo grąžinta 664,2 tūkst. Lt (grąžintų lėšų likutis 2013 m. gruodžio 31 d. buvo 4744 tūkst. Lt), 2014 m. per 4 mėn. grąžinta 311,4 tūkst. Lt (grąžintų lėšų likutis 2014 m. gegužės 31 d. buvo 4957,2 tūkst. Lt) iš Garantinio fondo paskirtų lėšų. Taigi kaupiasi grąžintos ir neišmokėtos Garantinio fondo lėšos, skirtos darbuotojų kreditoriniams reikalavimams tenkinti (žr. 3 lentelė).

3 lentelė. Grąžintos į Garantinį fondą neišmokėtos išmokos darbuotojams (tūkst. Lt) ir darbuotojų skaičius (vnt.)

Metai	Grąžintos nepanaudotos lėšos nesant darbuotojo sąskaitos numerio ar darbuotojo prašymo išmokėti išmoką grynaisiais pinigais	Grąžintos nepanaudotos lėšos dėl blogų rekvizitų	Iš viso įplaukų kiekvienais metais	Darbuotojų skaičius, kuriems skirtos pagal paskirtį nepanaudotos Garantinio fondo lėšos grąžintos atgal į Garantinį fondą
2011 m.	1 382,9	176,4	1 559,2	1157
2012 m.	1 105,4	123,7	1 229,1	1106
2013 m.	475,3	188,9	664,2	433
2014 m. 4 mėn.	261,5	49,8	311,4	248
Iš viso	3225,1	538,8	3763,9	2944

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ĮBVD duomenis

Išanalizavus Garantinio fondo lėšų grąžinimą į valstybės išdo bendrąją sąskaitą matyti, kad pagrindinės priežastys, kurias nurodo bankroto administratoriai, dėl kurių grąžinamos nepanaudotos Garantinio fondo lėšos darbuotojų finansiniams reikalavimams padengti yra šios (paprastai bankroto administratoriai nurodo po vieną iš toliau minimų priežasčių):

⁸⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2012-02-09 nutartis civilinėje byloje Nr. 2-312/2012.

⁸¹ Creditor Rights and Insolvency Standard 2009, World Bank Revised Principles for Effective Creditor Rights and Insolvency Systems UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law http://www.worldbank.org/ifa/rosc_icr.html.

⁸² Effective Insolvency Systems, Issues Note on Insolvency Representatives (Principle D8), Draft discussion paper, October 2011 <https://insol.org/Africa%20Round%20Table/Effective%20Insolvency%20Systems%20discussion%20paper.pdf>.

- bankroto administratorius išsiunčia pranešimą apie skirtas lėšas I eilės kreditoriams finansiniams reikalavimams padengti paštu, tačiau negaunamas atsakymas;
- darbuotojas raštu nurodo sąskaitos numerį, bet, pervedus lėšas į ją, gaunamas atsakymas su priedais, kad sąskaita uždaryta ir lėšos gražinamos;
- tarp įmonės dokumentų nepavyksta rasti kontaktinių duomenų;
- neradus darbuotojo gyvenamosios vietos adresu, kreipiamasi į Gyventojų registro tarnybą ir, išsiuntus pranešimą deklaruotu gyvenamosios vietos adresu, atsakymas negautas.

Įmonių bankroto įstatyme reglamentuota, kad administratorius turi teisę gauti iš Valstybinės mokesčių inspekcijos, Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigų, Lietuvos statistikos departamento, valstybės įmonės Registrų centro, kitų fizinių ir juridinių asmenų, tarp jų bankų ir kitų kredito įstaigų, finansų ir draudimo įmonių, teisės aktų nustatyta tvarka reikalingus duomenis apie administruojamos bankrutuojančios ar bankrutavusios įmonės vykdytą ir vykdomą veiklą, buvusius ir esamus darbuotojus.⁸³ Iš tiesų administratoriai tokia teise ne visada naudojasi, o tai patvirtina ir administratorių teikiami pranešimai dėl bankrutavusios įmonės darbuotojams skirtų Garantinio fondo lėšų gražinimo, kuriuose nurodoma lėšų gražinimo priežastis ir būdas, kuriuo buvo ieškoma darbuotojų.

Pastebėtina, kad nuo 2013 m. sausio 1 d. įsigaliojus naujai Garantinio fondo įstatymo redakcijai, gražinus į valstybės išdo bendrąją sąskaitą pervestas ir nepanaudotas Garantinio fondo lėšas, kurios buvo skirtos darbuotojų kreditoriniams reikalavimams tenkinti, „išmokos iš Garantinio fondo darbuotojams išmokamos Vyriausybės nustatyta tvarka ne vėliau kaip per trejus metus nuo Garantinio fondo tarybos sprendimo dėl Garantinio fondo lėšų skyrimo priėmimo dienos“⁸⁴.

Tais atvejais, kai įmonių bankroto bylos iškeltos arba bankroto procesas ne teismo tvarka pradėtas iki 2013 m. sausio 1 d., išmokų skirtų darbuotojų kreditoriams reikalavimams tenkinti mokėjimui nėra numatyto maksimalaus laikotarpio. 2014 m. spalio 1 d. Ūkio ministerija parengė ir pateikė derinimui Lietuvos Respublikos Garantinio fondo įstatymo pakeitimo projektą⁸⁵, kuriuo siūloma nustatyti maksimalų terminą iki 2018 m. sausio 1 d. dėl gražintų ir nepanaudotų Garantinio fondo lėšų, kurios buvo skirtos darbuotojų kreditoriniams reikalavimams tenkinti iki 2013 m. sausio 1 d. bankrutavusių įmonių darbuotojams.

2. AR EFEKTYVŪS ADMINISTRATORIŲ ATESTAVIMAS IR PRIEŽIŪRA

Bankrotas – sudėtingas ir daug dalyvių apimantis procesas. Nuo administratorių kompetencijos priklauso jo efektyvumas, todėl jiems turėtų būti keliami aukšti kvalifikacijos reikalavimai. 2009 m. Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas, atlikęs Įmonių bankroto įstatymo Lietuvoje vertinimą⁸⁶, administratorių atestavimą ir reguliavimą įvertino kaip vieną silpniausių sričių. Vėliau atlikta daug teigiamų pakeitimų, tačiau dalis problemų liko.

⁸³ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, 11 str. 3 d. 19 p. (2011-12-22 įstatymo Nr. XI-1867 redakcija).

⁸⁴ Lietuvos Respublikos garantinio fondo įstatymas, 6 str. 9 d. (2012-06-19 įstatymo Nr. XI-2079 redakcija).

⁸⁵ Lietuvos Respublikos garantinio fondo įstatymo Nr. VIII-1926 papildymo ketvirtu skirsniu įstatymo projektas, 2014-10-01 Nr. 14-10445.

⁸⁶ EBRD Insolvency Law Assessment Project – 2009, http://www.ebrd.com/downloads/legal/insolvency/lithuania_ia.pdf.

4 lentelė. Bankroto ir restruktūrizavimo administratorių skaičius 2013-12-31, vnt.

Bankroto administratorių skaičius (fiziniai asmenys)	489
Bankroto administratorių skaičius (juridiniai asmenys)	189

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ĮBVD duomenis

Lietuvoje administratorių skaičius neribojamas: 2013 m. pabaigoje buvo 489 fiziniai asmenys, turintys teisę teikti administratoriaus paslaugas (žr. 4 lentelė). Fizinis asmuo, siekiantis įgyti teisę teikti minėtas paslaugas, privalo⁸⁷:

- būti nepriekaištingos reputacijos;
- turėti aukštąjį universitetinį ar jam prilygintą socialinių mokslų studijų srities teisės ar ekonomikos studijų krypties išsilavinimą (teisės ar ekonomikos bakalauro ir teisės ar ekonomikos magistro kvalifikacinį laipsnį) ar teisininko profesinį kvalifikacinį laipsnį (vienpakopį teisinį universitetinį išsilavinimą);
- turėti ne trumpesnę kaip dvejų metų administratoriaus padėjėjo darbo stažą per paskutinius trejus metus arba ne trumpesnę kaip penkerių metų įmonės vadovo darbo stažą per paskutinius septynerius metus arba teisės aktų nustatyta tvarka būti pripažintas advokatu ar paskirtas antstoliu;
- išlaikyti kvalifikacijos egzaminą;
- mokėti lietuvių kalbą.

Juridinis asmuo, siekiantis šio įstatymo nustatyta tvarka įgyti teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas, privalo būti nepriekaištingos reputacijos ir turėti bent vieną darbuotoją, įgijusį teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas ir (ar) darbuotoją, kuriam, pripažinus jo profesinę kvalifikaciją, teisė teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas suteikta laikinai arba įsisteigus Lietuvos Respublikoje; teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas privalo turėti ir juridinio asmens, siekiančio teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas, vadovo pareigas einantis asmuo⁸⁸.

Vertindami administratorių atestavimą ir priežiūrą laikėmės nuostatų, kad gera situacija yra, kai:

- egzaminų organizavimo ir kvalifikacijos kėlimo tvarkos užtikrina administratorių žinių patikrinimą ir kvalifikacijos kėlimą;
- vykdoma administratorių priežiūra leidžia įsitikinti, ar administratoriai tinkamai vykdo savo pareigas;
- administratoriams nuobaudų taikymas yra aiškus ir objektyvus, diferencijuotas pagal pažeidimo pobūdį.

2.1. Kvalifikacijos egzaminų organizavimo tvarka neužtikrina tinkamo administratorių žinių patikrinimo

Kvalifikacijos egzaminą rengia Bankroto ir restruktūrizavimo administratorių atestavimo komisija, kuri sudaryta iš 5 skirtingų institucijų atstovų ir jos sudėtį tvirtina ūkio ministras. Kvalifikacijos egzaminai rengiami žodžiu, jų metu, kai asmuo siekia įgyti teisę teikti administravimo paslaugas, Komisijos nariai pateikia klausimus iš Programos⁸⁹ temų ir išklauso atsakymus.

⁸⁷ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, 2001-03-20 Nr. IX-216, 11² str. (2014-03-27 įstatymo Nr. XII-805 redakcija).

⁸⁸ Ten pat, 2001-03-20, Nr. IX-216, 11² str. 4 d. (2014-03-27 įstatymo Nr. XII-805 redakcija).

⁸⁹ Bankroto administratorių ir jų padėjėjų atestavimo programa, patvirtinta Bankroto ir restruktūrizavimo administratorių atestavimo komisijos 2013-02-18 posėdyje (2013-02-22 protokolas Nr. B-2 4 klausimas).

5 lentelė. Bankroto ir restruktūrizavimo kvalifikacinių egzaminų laikymo rezultatai 2011–2013 m.

Metai	Gauta prašymų laikyti egzaminą	Išlaikė egzaminus	Neišlaikė egzaminų			Išlaikiusiųjų proc. nuo pateiktų prašymų skaičiaus
			Bankroto administratoriai	Bankroto administratorių padėjėjai	Restruktūrizavimo administratoriai	
2011 m.	111	84	26	-	1	76%
2012 m.	29	14	11	2	2	48%
2013 m.	72	61	4	1	6	85%

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ĮBVD pateiktus duomenis

Kaip matyti iš 5 lentelės duomenų, atskirais metais išlaikiusiųjų egzaminus skaičius skyrėsi, 2013 m. egzaminus išlaikė 85 proc. pateikusiųjų prašymus.

Išanalizavę egzaminų organizavimo tvarką, faktinius egzaminų įrašus ir protokolus, negalėjome įsitikinti, ar dabartinė egzaminavimo tvarka ir praktika užtikrina, kad kvalifikacijos egzaminą išlaikę asmenys turi pakankamai žinių vykdyti jiems numatytas pareigas. Be to, vertinant ne visada užtikrinami lygiateisiškumo ir objektyvumo principai.

Pavyzdys

Kiekvienas komisijos narys egzaminuojamam asmeniui gali pateikti vieną ar kelis klausimus. Gali būti užduodami ir patikslinamieji klausimai. Todėl paprastai, esant visai komisijos sudėčiai, egzaminuojamam asmeniui turėtų būti užduota nuo 5 iki 10 klausimų. Tačiau pasitaiko atvejų, kai komisijoje dalyvauja tik 3 nariai ir jie užduoda iš viso tik 3 klausimus⁹⁰.

Neužtikrinama, kad egzaminuojamųjų žinios būtų patikrinamos tokio pat sudėtingumo ir lygio klausimais, o jų skaičius praktikoje gali svyruoti nuo 3 iki 10.

Atkreiptinas dėmesys, kad egzaminuojama tik žodžiu. Manome, kad tai nepakankamai objektyvus ir išsamus žinių patikrinimas. Nacionalinė verslo administratorių asociacija taip pat mano, kad šiuo metu egzaminų organizavimo tvarka turėtų būti keičiama. Ją turėtų sudaryti kelios dalys: 1) egzaminas raštu arba kompiuterizuotas bilietas, kai būtų tikrinamos teorinės ir praktinės žinios 2) pokalbis, kai būtų įvertinamas pasirengimas darbui.

Pažymėtina, kad kitose valstybėse, norint tapti nemokumo specialistu, tenka laikyti kvalifikacijos egzaminus, kurie leidžia išsamiai patikrinti žinias.

Tarptautinė praktika

Jungtinėje Karalystėje egzaminai standartizuoti, iš trijų modulių, pateikiamos teorinės ir praktinės užduotys. Kiekvieno modulio trukmė po 3,5 val.⁹¹

Prancūzijoje egzaminai laikomi raštu ir žodžiu. Pirmoje dalyje pateikiami klausimai, susiję su nemokumo, įmonių, darbo santykių teise, apskaita ir finansais. Antroji dalis – 30 min. diskusija su komisija.⁹²

Ūkio ministerija sutinka, kad egzaminų organizavimo tvarka neatitinka šiandienos poreikių, todėl 2014 m. balandžio mėn. užsakė atlikti tyrimą „Asmenų, siekiančių įgyti teisę teikti bankroto ir restruktūrizavimo administravimo paslaugas, egzaminavimo tobulinimas“, kuris jau yra atliktas.

⁹⁰ Bankroto ir restruktūrizavimo administratorių atestavimo komisijos 2013-04-22 protokolai.

⁹¹ http://www.jieb.co.uk/jieb_exams.

⁹² The “Certified” EU Insolvency Practitioner: Licensing, Selection, Best Practice and Supervision under the French System Reinhard Dammann, www.insol-europe.org/download/file/497.

2.2. Administratorių kvalifikacija keliama ir reglamentuojama nepakankamai

Įmonių bankroto įstatymas nustato, kad administratoriai privalo nuolat kelti kvalifikaciją⁹³. Tinkamu kėlimu laikytina fizinio asmens dalyvavimas mokymuose komisijos patvirtintų atestavimo programų temomis ne mažiau kaip 24 val. per metus⁹⁴.

Administratoriams išduoti pažymėjimai yra neriboto galiojimo ir jiems nėra prievolės periodiškai pateikti duomenis apie kvalifikacijos kėlimą. Ar administratoriai kelia kvalifikaciją, ĮBVD 2012 m. ir 2013 m. tikrino restruktūrizavimo administratorius atliekant planinius patikrinimus. Bankroto administratorių kvalifikacijos kėlimą pradėjo tikrinti nuo 2014 m. planinių patikrinimų metu. Restruktūrizavimo administratorių tikrinimo rezultatai parodė, kad administratoriai daugeliu atveju nevykdo kvalifikacijos kėlimo reikalavimų.

Pavyzdys

ĮBVD atliko restruktūrizavimo administratorių planinius patikrinimus ir nustatė, kad 2012 m. visi 11 iš patikrintų 11 ir 2013 m. 3 iš patikrintų 4 neatitiko kvalifikacijos kėlimo reikalavimų. Nė vienam jų drausminės priemonės netaikytos.

Administratoriams nustatyta prievolė kelti kvalifikaciją, tačiau kas ir kaip organizuoja kvalifikacijos kėlimą bei rengia administratorius kvalifikacijos egzaminams teisės aktai nenustato. Administratoriai gali kelti kvalifikaciją įvairiuose mokymuose, skirtuose kitų profesijų atstovams, tačiau rinkoje nėra pakankamai specializuotų mokymų⁹⁵.

Pastebėtina ir tai, kad šiuo metu neapibrėžta, kokie lankyti kursai bus pripažįstami kaip tinkamas kvalifikacijos kėlimas, išskyrus tai, kad turi atitikti programoje nurodytas temas, todėl ĮBVD specialistams sunku vertinti, ar pateiktas pažymėjimas apie išklaustus kursus turėtų būti pripažintas kaip kvalifikacijos kėlimas.

Mūsų nuomone, siekiant užtikrinti, kad administratoriai keltų kvalifikaciją, turėtų būti įtvirtintas reikalavimas kasmet informuoti ĮBVD ir pateikti įrodymus apie kvalifikacijos kėlimą, o neatitinkantiems tokio reikalavimo galėtų būti sustabdoma teisė teikti bankroto administravimo paslaugas. Jeigu kvalifikacijos kėlimo reikalavimų įvykdymas būtų tinkamai kontroliuojamas, rinkoje natūraliai atsirastų tokius specializuotus mokymus teikiančių mokymo įstaigų arba tokių kursų daugiau organizuotų administratorių asociacijos. Pastebėtina, kad šiuo metu rinkoje nėra ir specialių bankroto administratorių rengimo kursų.

2.3. Administratorių veiklos priežiūra nepakankama

Nuo administratoriaus veiksmų didžiąją dalimi priklauso visas bankroto proceso efektyvumas. Todėl tinkama administratorių priežiūra turėtų kreditoriams užtikrinti pasitikėjimą bankroto proceso veiksmingumu, tačiau ne visi administratoriai vykdo patikėtas pareigas tinkamai. Lietuvos bankas

⁹³ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, 11 str. 11 d.

⁹⁴ Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2011-04-29 įsakymas Nr. 4-281 „Dėl Bankroto administratoriaus pažymėjimo ir bankroto administratoriaus padėjėjo pažymėjimo išdavimo ir įmonių bankroto paslaugas teikiančių asmenų sąrašo sudarymo taisyklių patvirtinimo“

⁹⁵ Sprendžiant iš dviejų administratorių asociacijų, Ūkio ministerijos ir ĮBVD pateiktos informacijos ir pokalbių su specialistais.

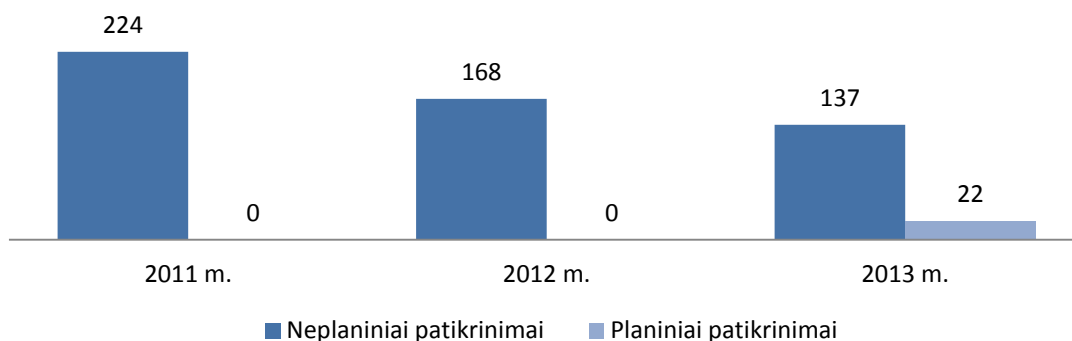
mini, kad administratorių darbo kokybė yra prasta⁹⁶, Tarptautinis valiutos fondas įvardijo, kad trūksta kompetencijos, o kai kuriais atvejais ir motyvacijos tinkamai vykdyti pareigas⁹⁷.

Bankroto ir restruktūrizavimo administratorių veiklą prižiūri ĮBVD pagal Bankroto administratorių veiklos priežiūros taisykles⁹⁸, kurios nustato, kad administratorių veiklos priežiūra apima:

- administratorių konsultavimą departamento kompetencijos klausimais ir kitų teisės aktuose nurodytų prevencinių veiksmy, skirtų užkirsti kelią galimiems teisės aktų pažeidimams, atlikimą;
- planinius ir neplaninius administratorių veiklos patikrinimus;
- stebėsenos metu gautos informacijos apie administratorių veiklą vertinimą;
- poveikio priemonių administratoriams ir administratorių padėjėjams taikymą Įmonių bankroto įstatymo ir šių taisyklių nustatyta tvarka.

ĮBVD 2011–2013 m. atliktų patikrinimų pobūdis ir skaičius pateikiami 12 pav.

12 pav. ĮBVD atliktų administratorių planinių ir neplaninių patikrinimų skaičius 2011–2013 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ĮBVD duomenis

ĮBVD atliekami neplaniniai patikrinimai daugeliu atvejų apima konkretaus galimo pažeidimo tyrimą, administratoriaus veiklą, administruojant įmones, kitais aspektais nevertinama. Jie pradedami gautų skundų pagrindu arba ĮBVD vykdant stebėseną. Atliekant stebėseną dažniausiai nustatomi kelių rūšių pažeidimai: 1) administratoriai vėluoja pateikti paraišką dėl išmokų iš Garantinio fondo; 2) 2014 m. pradžioje pastebėta, kad dalis administratorių nevykdo Įmonių bankroto įstatymo reikalavimo turėti civilinės atsakomybės draudimą.

Planinius patikrinimus ĮBVD pradėjo atlikti nuo 2013 m. Jų tikslas – įvertinti administratoriaus veiklą, suteikti jam metodinę pagalbą. Tikrinama, kaip administratorius atlieka Įmonių bankroto įstatyme nustatytas pareigas.

Pastebėtina, kad ĮBVD per planinius patikrinimus vertina keletą iš anksto nustatytų aspektų, kuriuos skelbia viešai savo interneto tinklalapyje. Kadangi vienas tikslų – sumažinti bankroto proceso trukmę, ĮBVD daugiausiai dėmesio skiria terminų laikymuisi. ĮBVD 2014 m., palyginti su 2013 m., sumažino tikrintinų aspektų skaičių nuo 8 iki 5. 2013 ir 2014 m. tikrinamų aspektų sąrašas pateikiamas 9 priede.

Audito metu išanalizavome 41 proc. 2013 m. atliktų planinių patikrinimų (9 iš 22) ir teikiame pastebėjimus:

⁹⁶ Lietuvos banko Ekonomikos ir finansinio stabilumo tarnybos „Finansinio stabilumo apžvalga“, 2013.

⁹⁷ Republic of Lithuania: Technical Assistance Report on Proposals for Reforming the Insolvency Regime, International Monetary Fund, 2011.

⁹⁸ Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2012-03-30 įsakymas Nr. 4-299.

- ĮBVD vertina tik tam tikrus administratoriaus veiklos aspektus (9 priedas), todėl pasigendama visapusiško vertinimo, kad būtų nustatyta, ar tam tikras bankroto procesas buvo atliktas efektyviai, ar administratorius tinkamai vykdė pareigas ir atstovavo kreditorių ir įmonės interesams, ar pagrįstos jo administravimo išlaidos, ar jis tinkamai vykdo kitus Įmonių bankroto įstatyme nustatytus reikalavimus;
- dalis tikrinimų yra formalūs, skirti laiku atlikti tam tikras procedūras, tačiau iki galo neišsiaiškinama, ar administratorius tinkamai vykdė pareigas.

Pavyzdys

ĮBVD vertindamas, ar administratorius atliko savo pareigą ir ar analizavo įmonės sudarytus sandorius per 36 mėn., kad galėtų įsitikinti, ar nėra ginčytinų sandorių, apsiriboja paklausimu, ar administratorius ginčijo sandorius, ir prašo pateikti ginčytų sandorių sąrašą. Tokiu būdu tik konstatuojamas faktas, ar administratorius ginčijo sandorius, tačiau neįsitikinama, jeigu tokių nebuvo, ar tikrai administratorius atliko sandorių analizę. Be to, išvadose teigiama, kad konstatuoti, jog tam tikras sandoris yra negaliojantis, gali tik teismas (LR civilinio kodekso 1.78 str.), todėl ĮBVD nepareiškia nuomonės, ar Įmonių bankroto įstatymo 11 str. 3 d. 8 p. pareiga buvo įvykdyta ir toks tikrinimas yra nerezultatyvus.

- Administratorių ir administruojamų įmonių atranka tikrinimams ne visada tinkama pasiekti tikslus, nes pasitaiko atvejų, kai tikrinami seni laikotarpiai ir, nustačius pažeidimus, nėra galimybės taikyti poveikio priemonių, o metodinė pagalba neaktuali.

Vienas prioritetinių tikslų renkantis planinių patikrinimų kryptis, yra trukmė. Tačiau manome, kad vien tik formaliai tikrinant tam tikras procedūras, nevertinant administratoriaus veiklos efektyvumo iš esmės, nesukuriama galima pridėtinė vertė. Mūsų nuomone, planinių patikrinimų tikslas – ne tik, – suteikti metodinę pagalbą administratoriui. Vertėtų visapusiškai įsitikinti, ar administratorius atitinka jam įstatymo keliamus reikalavimus, ar tinkamai vykdo ne tik formalias pareigas, ar administruodamas įmonę pasiekia geriausią galimą rezultatą.

Tarptautinė praktika

Australija. Bankroto administratorių priežiūrą atlieka Investicijų ir vertybinių popierių komisija. Tikrinant administratorių veiklą atliekami kelių rūšių patikrinimai: gautų skundų nagrinėjimas, išsamus administratoriaus veiklos vertinimas (peržiūrima visa administratoriaus vykdoma veikla, įskaitant taikomas procedūras, vertinama ar jis tinkamai vykdo savo pareigas ir atitinka teisės aktų reikalavimus); išsamus tam tikrų procedūrų ir sandorių patikrinimas (pasirinktos srities detalus tyrimas visų administratorių atžvilgiu pvz.: 2013 m. vertino administratoriaus nepriklausomumą, atlyginimo nustatymą, ataskaitas kreditoriams ir kt. problemines sritis)⁹⁹.

Siekiant užtikrinti efektyvesnę administratorių priežiūrą, ĮBVD turėtų pasirengti metodikas ar vadovą, kuriais vadovaujantis būtų atliekami visapusiški administratorių planiniai patikrinimai, leisiantys įsitikinti, ar administratoriai tinkamai vykdo teisės aktais jiems priskirtas pareigas ir ar atitinka jiems keliamus reikalavimus.

Pažymėtina, kad ĮBVD dėl ribotų žmogiškųjų išteklių nėra pajėgus atlikti daug patikrinimų. 2013 m. planinių patikrinimų metu buvo patikrinta šiek tiek daugiau nei 3 proc. administratorių, kurie turi teisę teikti administravimo paslaugas, o tikrinamų pareigų spektras nepakankamas. Todėl didžioji dalis

⁹⁹ Report 389 „ASIC Regulation of Registered Liquidators: January to December 2013“, Australian Security and Investments Commission, April 2014.

administratorių priežiūros yra nukreipta į gautų skundų nagrinėjimą. Mūsų nuomone, prie nuolatinės administratorių stebėsenos prisidėtų informacinė sistema, kurioje būtų kaupiama informacija apie svarbiausius bankroto proceso įvykius, kuri padėtų nustatyti ar administratoriai vykdo savo pareigas laiku. Taip atsirastų galimybė operatyviai vykdyti visų administratorių priežiūrą.

Atkreiptinas dėmesys, kad ĮBVD galimybė laiku atlikti efektyvią administratorių priežiūrą yra ribota ir dėl to, kad jis nėra bankroto proceso šalis ir neturi galimybių aktyviai stebėti konkrečios bankroto bylos eigos. Taigi administratorių veiklos priežiūra iš esmės yra anksčiau įvykusių pažeidimų nustatymas. Valstybių, kuriose priežiūrą atlieka tam įsteigtos institucijos, nėra daug. Mūsų nuomone, Lietuvoje pasirinktas administratorių priežiūros modelis, nėra pats tinkamiausias siekiant užtikrinti, kad administratoriai tinkamai vykdytų pareigas.

Bankroto procese geriausią galimybę koordinuoti visą procesą ir užtikrinti administratoriaus tinkamą pareigų vykdymą turi bankroto bylą nagrinėjantis teisėjas, todėl daugelyje pasaulio šalių (Belgija, Danija, Vokietija, Norvegija, Lenkija, Nyderlandai, Argentina, Brazilija)¹⁰⁰ bankroto administratorių veiklą prižiūri teismas kartais kartu su profesinėmis sąjungomis vienijančiomis administratorius. Lietuvoje administratorių priežiūros funkcijos perdavimo galimybės teismui yra apsunkintos, nes nėra specializuotų teismų. Tarptautinio valiutos fondo misija 2011 m. taip pat atkreipė dėmesį, kad prie efektyvesnio proceso prisidėtų teismų specializacija ir administratorių veiklos priežiūros funkcijos priskyrimas bylą nagrinėjančiam teismui¹⁰¹. Jeigu administratorių priežiūros funkcija ir toliau bus palikta ĮBVD, priežiūra turėtų būti stiprinama: reiktų įdiegti informacines stebėsenos sistemas, turėtų būti siekiama atlikti didesnės dalies ir visapusiškus administratorių patikrinimus, vertėtų glaudžiau bendradarbiauti su bankroto bylas nagrinėjančiais teisėjais, kad šie operatyviai informuotų ĮBVD, pastebėję atvejus, kai administratoriai netinkamai vykdo pareigas.

2.4. Administratoriams numatytos poveikio priemonės nepakankamai diferencijuotos pagal pažeidimo pobūdį

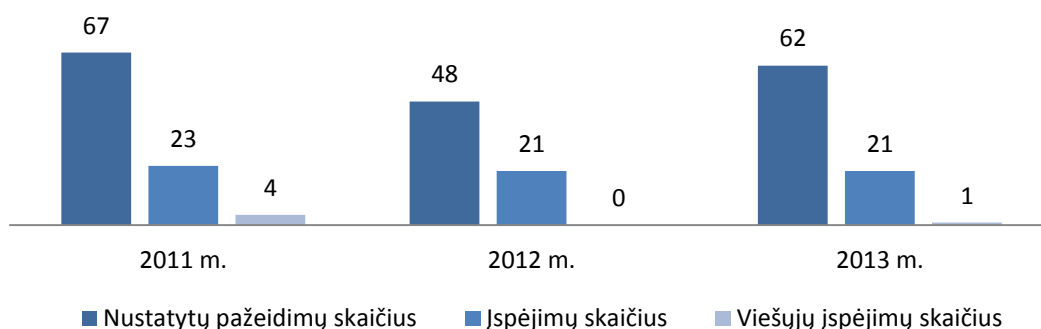
Už įmonių bankrotą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų, teismo procesinių dokumentų, kreditorių susirinkimo ir kreditorių komiteto nutarimų nevykdymą ar netinkamą vykdymą arba kitus pažeidimus, nustatytus tikrinant administratoriaus veiklą, gali būti paskirta nuobauda: įspėjimas arba viešas įspėjimas¹⁰².

Įmonių bankroto valdymo departamentas bankroto administratoriaus veiklos tikrinimo metu nustatęs, kad šis pažeidė teisės aktų reikalavimus, tačiau atsižvelgdamas į pažeidimo padarymo aplinkybes, priėmęs sprendimą neskirti nuobaudos, apie tokį pažeidimo faktą pažymi Įmonių restruktūrizavimo ir bankroto informacinėje sistemoje. Apie bankroto administratorių padarytus teisės aktų pažeidimus ĮBVD praneša teismams, kai šie derina administratoriaus kandidatūrą.

¹⁰⁰ International Survey of Jurisdictions: Insolvency Practitioners – Qualifications and Appointments around the World, 2013 INSOL <http://insol.gti.co.uk/files/c4qz/imce/A9R9B8D.pdf>.

¹⁰¹ Republic of Lithuania: Technical Assistance Report on Proposals for Reforming the Insolvency Regime, International Monetary Fund, 2011.

¹⁰² Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas, 11⁷ str. 1 d.

13 pav. Nustatytų pažeidimų ir taikytų įspėjimų dinamika 2011–2013 m., vnt.

Šaltinis – Valstybės kontrolė

2011–2013 m. vidutiniškai apie 40 proc. atvejų buvo skiriami įspėjimai nuo visų nustatytų pažeidimų skaičiaus (žr. 13 pav.).

Išanalizavę, kokiais atvejais ĮBVD, nustatęs pažeidimus, skiria nuobaudas, pastebėjome, kad šiuo metu nėra bendros praktikos, už kokius pažeidimus nuobaudos nebus taikomos. Todėl kai kuriais atvejais dėl tokio pat pobūdžio pažeidimo yra priimami skirtingi sprendimai, o priimant sprendimą neskirti nuobaudos trūksta argumentacijos, apsiribojama *ultima ratio*¹⁰³.

Pavyzdys

Pažeidus terminą pateikti paraišką dėl lėšų skyrimo iš Garantinio fondo administratoriams buvo skirti įspėjimai ir dėl 5 mėn. vėlavimo, tačiau pasitaikė atvejų kai ir vėluojant nuo 6 iki 9 mėn. pateikti tokias paraiškas įspėjimai kitiems administratoriams nebuvo skirti remiantis, kad poveikio priemonės turėtų būti taikomos tik kaip *ultima ratio* priemonė. Nors pačiose vertinimo išvadose konstatuojama, kad šie teisės aktų pažeidimai nėra vien tik formalūs pažeidimai. Dėl šios administratoriaus veikos nebuvo tinkamai apginti įmonės kreditorių, kurių reikalavimai kylą iš darbo santykių ir kurių socialinis pažeidžiamumas yra santykinai didžiausias, interesai.

Nustačius, kad asmuo galiojant nuobaudai pakartotinai padarė pažeidimą, neatitiko nepriekaištingos reputacijos reikalavimų ar kt. įstatymo nurodytais atvejais, Komisijos sprendimu, gali būti panaikintas bankroto administratoriaus pažymėjimo galiojimas. Praktikoje pažymėjimas dėl padarytų nusižengimų naikinamas labai retai.

Pavyzdys

2012–2014 m. I ketv. buvo panaikinta 13 administratorių pažymėjimų. Išanalizavus naikinimo pagrindą nustatyta, kad 3 iš jų buvo panaikinti dėl mirties fakto, 7 dėl galiojančio teistumo ir 3 dėl galiojančių dviejų nuobaudų.

ĮBVD atlikdamas administratoriaus patikrinimą ir nustatęs daugiau kaip vieną teisės aktų pažeidimą praktikoje skiria tik vieną įspėjimą. Kadangi įspėjimai galioja tik vienerius metus, tikimybė, kad tas pats administratorius gaus keletą įspėjimų per vienerius metus nėra didelė.

Pastebėtina, kad tik vieši įspėjimai ir jų skyrimo pagrindas yra skelbiami ĮBVD tinklalapyje, o teisės aktai nereguliuoja, kokiais atvejais bus skiriamas viešas įspėjimas. Manome, kad, siekiant

¹⁰³ *Ultima ratio* (lot. sk. ultima racio) – paskutinis argumentas; paskutinė priemonė. <http://www.lietuviuzodynas.lt/terminai>.

užtikrinti administratorių objektyvią priežiūrą ir vienodą poveikio priemonių taikymą, turėtų būti viešai prieinama informacija apie ĮBVD taikomų poveikio priemonių praktiką. Taip pat siekiant kreditoriams suteikti informaciją apie administratorių veiklą ir labiau juos drausminti, kad jie atsakingai vykdytų pareigas, siūlytina visus įspėjimus skelbti viešai.

Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2015 m. įsigaliojus naujai kompiuterizuotai administratorių parinkimo tvarkai, vienodas teisės aktų pažeidimų traktavimas ir poveikio priemonių taikymas tampa dar aktualesnis, nes įspėjimų turėjimas arba neturėjimas darys įtaką administratoriaus galimybei gauti administruoti bankroto bylas.

Tarptautinėje praktikoje yra numatytas platesnis poveikio priemonių administratoriams taikymas: Suomijoje nustačius, kad administratorius tinkamai nevykdo pareigų, priežiūrą vykdančios institucijos prašymu, teismas gali sumažinti jam jau nustatytą atlyginimą; taip pat ir tuo atveju, kai alga akivaizdžiai yra didesnė nei protinga suma¹⁰⁴. Administratoriams taikomų poveikio priemonių Lietuvoje ir tarptautinės praktikos principų palyginimas pateikiamas 6 lentelėje.

6 lentelė. Administratoriams taikomų poveikio priemonių Lietuvoje ir tarptautinės praktikos principų palyginimas

Administratoriams siūlomos taikyti poveikio priemonės remiantis Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko parengtais nemokumo specialistų veiklos principais ¹⁰⁵	Lietuvoje administratoriams taikomos poveikio priemonės
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bauda 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Įmonių bankroto įstatymas nenumato, už kreditorių teisių pažeidimą numatoma bauda pagal ATPK 50⁽⁶⁾¹⁰⁶, tačiau taikoma ne ĮBVD
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Leidimo vykdyti veiklą sustabdymas 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ NENUMATYTA
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Leidimo vykdyti veiklą naikinimas 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Leidimas gali būti naikinamas, jeigu administratorius turi 2 galiojančius įspėjimus
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Žalos atlyginimas trečiosioms šalims dėl administratoriaus tinkamo neveikimo 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ YRA. Praktikoje taikoma retai¹⁰⁷
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Reikalavimas, papildomai kelti kvalifikaciją 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ NENUMATYTA

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Išanalizavę teisės aktuose nustatytas poveikio priemones administratoriams, praktinį jų taikymą, palyginę kitų šalių praktiką ir siekdami, kad jos būtų veiksmingos, bet ne per griežtos, kai pažeidimai yra nedideli, manome, kad tikslinga išplėsti priemonių spektrą, diferencijuoti jų taikymą pagal pažeidimo pobūdį ir sudėtingumą. Ne visais atvejais administratoriui, turinčiam keletą įspėjimų, verta naikinti pažymėjimo galiojimą (tačiau nusprendus jo nenaikinti dabartinis reglamentavimas kitokios

¹⁰⁴ International Survey of Jurisdictions: Insolvency Practitioners – Qualifications and Appointments around the World, 2013 INSOL <http://insol.gti.co.uk/files/c4qz/imce/A9R9B8D.pdf>.

¹⁰⁵ EBRD Insolvency Office Holder Principles, European Bank for Reconstruction and Development 2007.

¹⁰⁶ Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 50⁽⁶⁾ str. už kreditorių teisių pažeidimą numato administratoriui baudą nuo 5000 iki 10 000 Lt ir iki 50 000 Lt, jeigu tas pats pažeidimas kartojamas.

¹⁰⁷ 2009–2014-05-01 draudimo kompanijos pagal bankroto ir restruktūrizavimo administratorių privalomojo civilinės atsakomybės draudimą rezervavo 439 238 Lt lėšų, tačiau išmokėjo tik 40 752 Lt trims administratoriams. Dėl kitų žalų reguliavimo procesai dar nebaigti (vyksta teismai ir pan.).

poveikio priemonės nenustato). Galėtų būti skiriama bauda ar sustabdomas pažymėjimo galiojimas, o kai kuriais atvejais verta siūlyti tobulinti kvalifikaciją.

2-ojo audito departamento direktorė

Zita Valatkienė

Vyriausioji valstybinė auditorė

Gražina Tarvydienė

Valstybinio audito ataskaitos kopijos pateiktos:

Lietuvos Respublikos Seimo Audito komitetui, 1 egz.

Lietuvos Respublikos Vyriausybei, 1 egz.

Lietuvos Respublikos ūkio ministerijai, 1 egz.

Įmonių bankroto valdymo departamentui prie Ūkio ministerijos, 1 egz.

Auditas atliktas, vykdant 2013-09-03 pavedimą Nr. P-20-8

Auditą atliko valstybinių auditorių grupė:

Gražina Tarvydienė (grupės vadovas)

Remigijus Bieliauskas

Kristina Binkytė

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos „Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“ 1 priedas

Pagrindiniai audito duomenų rinkimo ir vertinimo metodai

Eil. Nr.	Metodas	Tikslai
1.	<p>Dokumentų peržiūra:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Nagrinėjome Lietuvos Respublikos teisės aktus ir kitus dokumentus susijusius įmonių bankroto proceso reglamentavimu; ▪ Analizavome restruktūrizavimo ir bankroto bylas (teismo nutartis, sprendimus ir kt.); ▪ Analizavome bankrutuojančių ir (ar) bankrutavusių įmonių finansinių ataskaitų rinkinių duomenis; ▪ Nagrinėjome studijas, analitinius darbus, straipsnius, ataskaitas. 	Nustatyti, ar tinkamas teisinis reglamentavimas ir nustatyti įmonių bankroto proceso valdymo ir kontrolės problemas.
2.	<p>Pokalbiai su:</p> <p>Ūkio ministerijos, Įmonių bankroto valdymo departamento prie Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos, Valstybinės mokesčių inspekcijos, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos, Nacionalinės teismų administracijos, Lietuvos kriminalinės policijos biuro, Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos atstovais, bankroto administratorių asociacijomis, restruktūrizavimo ir bankroto administratoriais, Lietuvos informacijos verslo asociacijos prezidentu, teisininkais, advokatais, UAB Creditreform Lietuva ir kitais verslo atstovais.</p>	Išsiaiškinti, kaip užtikrinami įmonių bankrotų procesų valdymas ir kontrolė: ar efektyvus bankroto procesas, ar užtikrinama administratorių kvalifikacija ir jų veiklos priežiūra.
3.	<p>Duomenų analizė:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Nagrinėjome restruktūrizavimo ir bankroto bylas Lietuvos teismų informacinėje sistemoje LITEKO; ▪ Analizavome Įmonių restruktūrizavimo ir bankroto informacinėje sistemoje ĮRBIS esančią informaciją susijusią su bankroto procesu. ▪ Audito metu iš 2013–2014 m. baigtų bankroto procesų atsirinkome 20 bankrotų procesų, kuriuos inicijavo juridiniai asmenys (ne vadovai) ir patikrinome ar bankrotai inicijuoti ne per vėlai, o jeigu per vėlai, ar buvo taikomos sankcijos bankrutavusių įmonių vadovams. Atsirinkta stratifikuotos atrankos būdu (eiliškumas pagal LITEKO pateikiamą sąrašą), iniciatoriui esant fiziniam asmeniui, pasirenkama sekanti pirma byla, kurios iniciatorius yra juridinis asmuo. 	Surinkti auditui reikalingus įrodymus ir atlikti jų analizę.
4.	<p>Raštai su klausimais išsiųsti:</p> <p>Ūkio ministerijai, Įmonių bankroto valdymo departamentui prie Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos, Valstybinei mokesčių inspekcijai, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai, Nacionalinei teismų administracijai, Lietuvos kriminalinės policijos biurui, Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūrai, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybai prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos, Bankroto administratorių asociacijoms, Apygardos teismams, VĮ „Registrų centras“.</p> <p>Elektroniniu būdu išsiųsti klausimai: administratoriams, verslo ir aukščiau minėtų institucijų ir įstaigų atstovams.</p>	Apklausti įmonių bankroto procese dalyvaujančias ir prižiūrinčias institucijas, įstaigas ir kitus bankroto proceso dalyvius ar kitais būdais susijusius subjektus su nemokumo politika, išsiaiškinti su bankroto procesu susijusias problemas ir surinkti auditui reikalingus įrodymus.
5.	<p>Susipažinome su kitų šalių patirtimi, atliktomis studijomis ir analitiniais darbais įmonių bankroto ir nemokumo politikos klausimais.</p>	Nustatyti ir pateikti gerosios praktikos pavyzdžius ir kitų šalių patirtį.

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Valstybinio audito ataskaitos
 „Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“
 2 priedas

Patvirtintų kreditorinių reikalavimų 2009–2013 m. baigtose bankroto bylose patenkinimas pagal reikalavimų eiles, mln. Lt

Kreditorių reikalavimai (mln. Lt)	2009 m.			2010 m.			2011 m.			2012 m.			2013 m.		
	Patvirtinti	Patenkinti	%	Patvirtinti	Patenkinti	%	Patvirtinti	Patenkinti	%	Patvirtinti	Patenkinti	%	Patvirtinti	Patenkinti	%
Įkaito turėtojų	59,6	27,4	46	165,6	50,4	30,4	281,1	105,5	37,5	835,3	313,9	37,6	983,1	370,5	37,7
I eilės kreditorių	30,5	14,9	48,9	35	23,3	66,6	59,4	36,8	62	110,9	54,3	49	129,2	87,7	67,9
iš jų: darbuotojų	22,6	13,2	58,4	34,3	23,1	67,3	59,1	36,8	62,3	110,2	54,2	49,2	128,2	87,6	68,3
darbuotojų reikalavimų dalis patenkinta iš Garantinio fondo lėšų		10,5	79,5		18,6	80,5		31	84,2		46,3	85,4		57,6	65,8
II eilės kreditorių	95,3	6	6,3	175	7,7	4,4	175,1	2,9	1,7	453,5	7,4	1,6	460,3	11,9	2,6
III eilės kreditorių	196,1	6,4	3,3	528,6	11,9	2,3	549,8	6,2	1,1	1579,9	19,8	1,3	1663	46	2,8
Iš viso	381,4	54,7	14,3	904,1	93,3	10,3	1065,5	151,4	14,2	2979,5	395,4	13,3	3235,6	516,2	16

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ĮBVD duomenis

Valstybinio audito ataskaitos
 „Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“
 3 priedas

VMI ir VSDF bankroto bylų inicijavimas ir kreditorinių reikalavimų susigrąžinimo lygis 2011–2013 m.

	VMI			VSDF		
	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.
Pateiktų pareiškimų skaičius	n. d.	18	186	182	160	322
Teismo nepatenkintų iškelti bankroto bylas pareiškimų skaičius, vnt.	n. d.	0	18	8	9	26
Įmonių, kurioms iškeltos bankroto bylos ir kuriose VMI ir VSDF yra kreditoriai, skaičius metų pabaigoje, vnt.	2947	1936	2686	3756	3788	3800
Kreditorinių reikalavimų suma įmonių bankroto bylose metų pabaigoje, mln. Lt	780,6	364,7	503,3	265,4	261,6	241,9
Patenkintų kreditorinių reikalavimų suma, mln. Lt	3,2	8,4	8,7	n. d.	n. d.	3,1
Nepatenkintų kreditorinių reikalavimų suma, mln. Lt	329,8	97,7	25,4	n. d.	n. d.	72
Patenkintų kreditorinių reikalavimų dalis nuo visų kreditorinių reikalavimų, proc.	1	8	26	n. d.	n. d.	4

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VSDF ir VMI duomenis

Valstybinio audito ataskaitos
 „Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“
 4 priedas

Juridinių asmenų nepateikusių metinių finansinių ataskaitų rinkinių skaičius ir surašytų administracinių teisės pažeidimų protokolų ir skirtų faktinių nuobaudų statistika

Metai	Įmonių skaičius, nepateikusių finansinių ataskaitų rinkinių už			Surašyta kvietimų atvykti dėl ATPK protokolo surašymo	Surašyta ATPK protokolų	Teismo paskirtos nuobaudos	Likviduota Registro tvarkytojo iniciatyva
	1 m.	2 m.	3 m.				
2009	24831	22543	20720	928	71	28 baudų nuo 100 Lt iki 1000 Lt, 1 įspėjimas	102
2010	25503	23775	21486	21	1	1 bauda – 500 Lt	-
2011	27623	25558	23830	656	7	2 baudos po 100 Lt, 3 įspėjimai	1
2012	31923	28418	26354	1308	39	13 baudų nuo 100 Lt iki 1000 Lt, 7 įspėjimai	-
2013	70863	n.d.	n.d.	809	25	13 baudų nuo 100 Lt iki 1000 Lt, 5 įspėjimai	-

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VĮ „Registų centras“ duomenis

Valstybinio audito ataskaitos
„Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“
5 priedas

Teisės aktais bankroto proceso etapams nustatyti maksimalūs terminai kartu su galimybe juos pratęsti pagal Bankroto įstatymą (2001-03-20 Nr. IX-216)

- Teismas per 1 mėn. nuo pareiškimo gavimo dienos turi priimti sprendimą kelti bankroto bylą ar ne. Dėl svarbių priežasčių terminas gali būti pratęstas dar 1 mėn.¹⁰⁸.
- Per 45 dienas nuo bankroto bylos iškėlimo kreditoriai turi teisę pareikšti savo reikalavimus¹⁰⁹.
- Per 15 dienų įmonės valdymo organai turi perduoti administratoriui turtą pagal balansą ir visus dokumentus¹¹⁰.
- Pirmasis kreditorių susirinkimas turi būti sušauktas per 30 darbo dienų nuo teismo nutarties, kuria patvirtinta reikalavimų suma sudaro daugiau kaip pusę pateiktų kreditorių reikalavimų sumos¹¹¹.
- Administratorius teismui per 20 darbo dienų turi pateikti sąmatą¹¹², pagal kurią teismas tvirtina lėšų sumą, kurią administratorius turi teisę naudoti bankrutuojančios įmonės administravimo išlaidoms apmokėti, kol kreditorių susirinkimas patvirtins administravimo išlaidų sąmatą.
- Teismas per 45 dienas turi patvirtinti kreditorių reikalavimus nuo jų sąrašo gavimo dienos¹¹³.
- Teismas pripažįsta įmonę bankrutavusia ir priima nutartį likviduoti įmonę, jei per 3 mėn. nuo nutarties patvirtinti kreditorių reikalavimus įsiteisėjimo dienos nebuvo priimta nutartis dėl taikos sutarties sudarymo ir teismas šio termino nepratęsė. Pratęsti terminą teismas gali tik tuo atveju, kai to prašo kreditorių susirinkimas¹¹⁴.
- Administratorius per 6 mėn. įmonės dokumentų gavimo patikrina visus per 36 mėn. sudarytus sandorius. Teismas šį terminą gali pratęsti dar 6 mėn.¹¹⁵
- Jeigu kreditoriai kreipiasi į teismą su siekiu atstatydinti administratorių, teismas nutartį turi priimti per 15 dienų¹¹⁶.
- Jei per 24 mėnesius nuo teismo nutarties pripažinti įmonę bankrutavusia įsiteisėjimo dienos lieka neparduoto ir kreditoriams neperduoto bankrutavusios įmonės turto ir kreditorių nepatenkintų reikalavimų, šis turtas, kaip neturintis rinkos vertės, kreditorių, kurių reikalavimams tenkinti neužteko lėšų, sprendimu turi būti nurašytas¹¹⁷.
- Jei teismas pripažino bankrotą tyčiniu, administratorius ne vėliau kaip per 6 mėn. nuo tokios nutarties įsiteisėjimo privalo patikrinti įmonės sandorius, sudarytus per 5 metus nuo bankroto bylos iškėlimo¹¹⁸.
- Administratorius ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo teismo sprendimo dėl įmonės pabaigos įsiteisėjimo dienos arba nuo kreditorių susirinkimo sprendimo dėl įmonės pabaigos priėmimo dienos pateikia prašymą juridinių asmenų registrui išregistruoti likviduotą dėl bankroto įmonę¹¹⁹.
- Juridinių asmenų registras ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo teismo sprendimo dėl įmonės pabaigos gavimo dienos ją išregistruoja¹²⁰.

¹⁰⁸ Ten pat, 9 str. 6 d.

¹⁰⁹ Ten pat, 10 str. 4 d. 5 p.

¹¹⁰ Ten pat, 10 str. 4 d. 6 p.

¹¹¹ Ten pat, 22 str. 1 d.

¹¹² Ten pat, 10 str. 4 d. 7 p.

¹¹³ Ten pat, 26 str. 1 d.

¹¹⁴ Ten pat, 30 str. 2 d.

¹¹⁵ Ten pat, 11 str. 3 d. 8 p.

¹¹⁶ Ten pat, 11 str. 8 d. 2 p.

¹¹⁷ Ten pat, 33 str. 7 d.

¹¹⁸ Ten pat, 20 str. 5 d.

¹¹⁹ Ten pat, 32 str. 5 d.

¹²⁰ Ten pat, 32 str. 6 d.

Valstybinio audito ataskaitos
„Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“
6 priedas

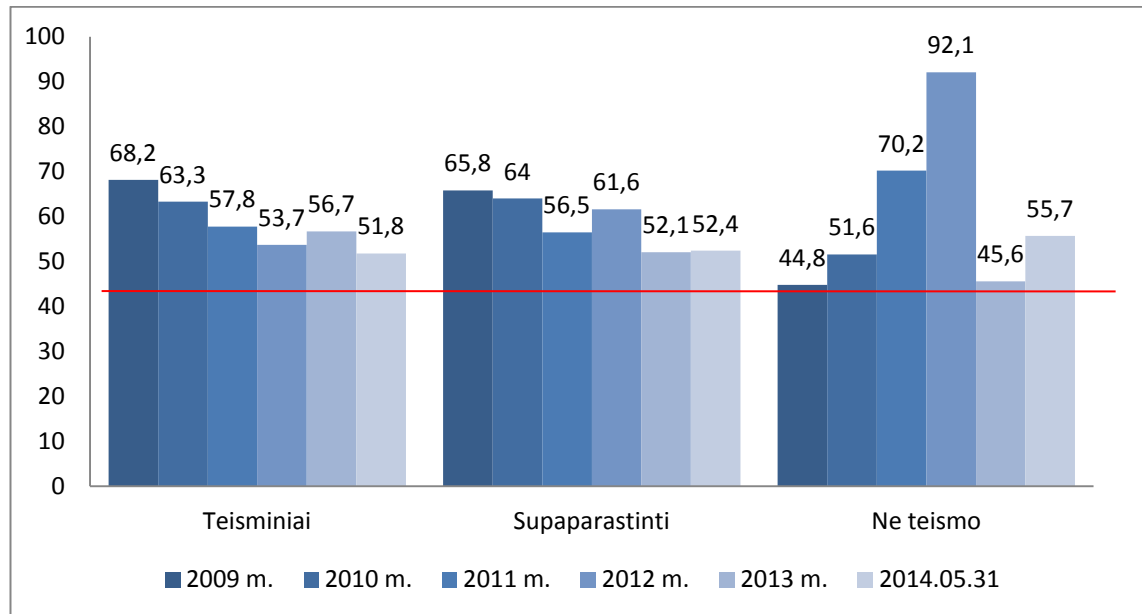
Įmonių bankrotų procesų trukmė 2009–2014-05-31 laikotarpiu

Duomenys	Iki 1 m.		1–2 m.		2–3 m.		3–4 m.		4–5 m.		5 ir daugiau m.	
	vnt.	proc.	vnt.	proc.	vnt.	proc.	vnt.	proc.	vnt.	proc.	vnt.	proc.
Teisminiai												
2009	44	13,4	126	38,4	64	19,5	42	12,8	27	8,3	25	7,6
2010	22	5,4	189	46,6	103	25,4	33	8,1	27	6,6	32	7,9
2011	15	2,2	273	40	290	42,5	56	8,2	25	3,6	24	3,5
2012	53	5,1	273	26,5	431	41,8	209	20,3	34	3,3	32	3
2013	81	7,7	215	20,3	323	30,6	270	25,5	121	11,5	47	4,4
2014-05-31	32	6,8	131	27,7	107	22,6	101	21,3	77	16,3	25	5,3
Iš viso:	247		1207		1318		711		311		185	
Supaprastinti												
2009	100	59,5	57	33,9	6	3,6	4	2,4	-	-	1	0,6
2010	43	20	158	73,1	11	5	1	0,5	1	0,5	2	0,9
2011	60	23,1	165	63,5	29	11,2	4	1,4	1	0,4	1	0,4
2012	93	30,8	141	46,7	44	14,5	19	6,3	2	0,7	3	1
2013	135	41,5	128	39,4	32	9,9	22	6,8	7	2,2	1	0,2
2014-05-31	73	48,7	60	40	13	8,6	3	2	1	0,7	-	-
Iš viso:	504		709		135		53		12		8	
Ne teismo tvarka												
2009	35	79,5	7	15,9	2	4,6	-	-	-	-	-	-
2010	22	66,7	9	27,3	1	3	1	3	-	-	-	-
2011	17	65,4	8	30,8	-	-	-	-	1	3,8	-	-
2012	8	53,3	2	13,3	1	6,7	3	20	1	6,7	-	-
2013	14	66,7	2	9,5	3	14,2	1	4,8	1	4,8	-	-
2014-05-31	14	87,5	2	12,5	-	-	-	-	-	-	-	-
Iš viso:	110		30		7		5		3		-	-
IŠ VISO:	861		1946		1460		769		326		193	

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ĮRBIS duomenis

Valstybinio audito ataskaitos
 „Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“
 7 priedas

Įmonių išregistravimo trukmė nuo teismo nutarties dėl įmonės pabaigos iki išregistravimo iš JAR, kalendorinėmis dienomis

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ĮBVD duomenis

Valstybinio audito ataskaitos
„Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“
8 priedas

Turto realizavimas 2009–2014-05-31 laikotarpiu baigtuose bankroto
procesuose

Metai	Proce- sų skai- čius	Turtas, tūkst. Lt								
		Bankroto proceso pradžioje	Ataskaiti- nio laikotar- pio pabaigoje	Įtrauktas į apskaitą balansine verte	Parduotas		Kreditoriams perduotas		Nurašytas	
					Balansinė vertė	Gautos įplaukos	Balansi- nė vertė	Paten- kinti reikala- vimai	Balansi- nė vertė	Neatly- gintinai perduo- ta savival- dybei
TEISMINIAI										
2009	328	228059	42035	59172	112808	37747	6312	6106	120054	
2010	406	406103	27494	167024	200237	48700	31684	28640	290423	95
2011	683	612590		161635	400377	97717	52743	31395	300208	
2012	1032	1533084	7367	614669	943687	307983	157878	64747	1019704	562
2013	1057	2090840	106807	482434	1355310	347962	269303	150928	809181	3
2014- 05-31	473	661487	41962	338541	419454	253106	34869	17472	493691	120
Iš viso:	3979	5532164	225667	1823476	3431876	1093217	552791	299290	3033263	780
Vidutiniškai byloje:		1390	56	458	862	274	138	75	762	0,2
SUPAPRASTINTI										
2009	168	2570	26	2060	747	250			3787	8
2010	216	10093	29	3693	2025	234	645		10842	
2011	260	11909	4	5125	2299	339	17	52	14204	
2012	303	46403	12	3303	34715	254	1178	407	13491	
2013	325	13637	1413	3516	1082	236	24	8	13996	
2014- 05-31	150	2125	119	1210	370	72			2804	1
Iš viso:	1422	86739	1604	18910	41240	1388	1864	467	59126	9
Vidutiniškai byloje:		61	1,1	13,3	29	1	1,3	0,3	41,6	0,0
NE TEISMO										
2009	44	3268		3340	2027	1827	556	550	3739	
2010	33	16355	65	2107	9035	1505	318	241	8768	205
2011	26	17051		453	1815	23	1171	1171	14371	10
2012	15	6336		2630	5792	2582			3170	
2013	21	78817	35	347	77967	194	91	291	1044	
2014- 05-31	16	887	109	275	398	119			614	
Iš viso:	155	122718	209	9153	97036	6252	2136	2253	31708	215
Vidutiniškai vienoje įmonėje:		791,7	1,4	59,1	626	40,3	13,8	14,5	204,6	1,4
VISI										
2009	540	233898	42061	64573	115583	39824	6868	6656	127580	8
2010	655	432552	27589	172825	211297	50440	32647	28881	310034	300
2011	969	641551	4	167214	404492	98081	53931	32618	328783	10
2012	1350	1585824	7379	620603	984195	310820	159057	65154	1036365	562
2013	1403	2183295	108256	486297	1434360	348393	269418	151228	824223	3
2014- 05-31	639	664501	42190	340026	420224	253298	34869	17472	497110	121
Iš viso:	5556	5741622	227481	1851540	3570153	1100858	556792	302012	3124098	1004
Vidutiniškai procesė:		1033,4	40,9	333,3	642,6	198,1	100,2	54,4	562,3	0,2

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ĮRBIS duomenis

Valstybinio audito ataskaitos
 „Įmonių bankroto proceso valdymas ir kontrolė“
 9 priedas

Sąrašas aspektų, tikrinamų per administratorių planinius tikrinimus

Eil. Nr.	Planinių tikrinimų metu administratorių tikrinamų pareigų sąrašas 2013 ir 2014 metais	
	2013 m.	2014 m.
1.	Per 1 mėn. nuo teismo nustatyto termino teikti tvirtinti arba ginčyti kreditorinius reikalavimus.	
2.	Sušaukti pirmąjį kreditorių susirinkimą ne vėliau kaip per 30 d. d. nuo teismo nutarties patvirtinti kreditorių reikalavimus įsiteisėjimo dienos.	
3.	Baigti įmonės likvidavimo procedūrą per 24 mėn.	
4.	Užtikrinti, kad supaprastintas bankroto procesas netruktų ilgiau kaip vienerius metus.	
5.	Per 1 mėn. nuo teismo nutarties patvirtinti įmonės kreditorių ir jų reikalavimų sąrašą įsiteisėjimo dienos pateikti ĮBVD dokumentus dėl lėšų skyrimo darbuotojų reikalavimams, susijusiems su darbo santykiais tenkinti.	Nuolatos tobulinti kvalifikaciją.
6.	Organizuoti turto pardavimą ir jį parduoti ar perduoti kreditoriams, užtikrinti bankroto proceso operatyvumą.	
7.	Pateikti pirmajam kreditorių susirinkimui savo veiklos ataskaitą.	
8.	Ne vėliau kaip per 6 mėn. nuo dokumentų gavimo dienos patikrinti ginčytinus įmonės sandorius už 36 mėn. iki bankroto bylos iškėlimo pradžios ir ginčyti juos teisme.	

Šaltinis – Valstybės kontrolė

Valstybinio audito ataskaitos
 „Įmonių bankroto proceso valdymas ir
 kontrolė“
 10 priedas

Rekomendacijų įgyvendinimo planas

Eil. Nr.	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / priemonės / komentaras	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
1.	Siekiant apsaugoti kreditorių interesus ir mažinti įmonių bankrotų pavėluoto inicijavimo riziką:	-	-	-
1.1.	Numatyti priemones, užtikrinančias, kad bankrotai būtų inicijuojami laiku.	Lietuvos Respublikos Vyriausybė	Visuomenės informavimas aktualiausiai nemokumo klausimais	2015 m. – 2016 m.
1.2.	Inicijuoti teisės aktų pakeitimus:	-	-	-
1.2.1.	nustatyti, per kiek laiko įmonės vadovas privalo inicijuoti bankroto procedūrą, kai tapo aišku arba turėjo tapti aišku, kad įmonė yra nemoki;	Lietuvos Respublikos Vyriausybė	Pateikti Lietuvos Respublikos Seimui Įmonių bankroto įstatymo pakeitimo įstatymo projektą	2016 m. IV kv.
1.2.2.	nustatyti pareigą įvertinti ar įmonės, kuriai keliama bankroto byla, vadovas, įmonei tapus nemokia, nepažeidė termino, per kurį turėjo kreiptis dėl bankroto bylos iškėlimo (taip pat ir tuo atveju, kai pareiškimą teismui teikia kreditoriai ir teismas nustato, kad įmonė yra nemoki);	Lietuvos Respublikos Vyriausybė	Pateikti Lietuvos Respublikos Seimui Įmonių bankroto įstatymo pakeitimo įstatymo projektą	2016 m. IV kv.
1.2.3.	nustatyti kieno pareiga kelti reikalavimą taikyti atsakomybę už pavėluotą bankroto inicijavimą;	Lietuvos Respublikos Vyriausybė	Pateikti Lietuvos Respublikos Seimui Įmonių bankroto įstatymo pakeitimo įstatymo projektą	2016 m. IV kv.
1.2.4.	Numatyti priemones užtikrinančias, kad įmonių nemokumo nustatymas būtų siejamas su finansinėse atskaitomybėse pateikiamais duomenimis.	Lietuvos Respublikos Vyriausybė	Pateikti Lietuvos Respublikos Seimui Įmonių bankroto įstatymo pakeitimo įstatymo projektą	2016 m. IV kv.
2.	Siekiant užtikrinti administratorių teisę į teisingą darbo apmokėjimą ir sumažinti kylančius ginčus tarp kreditorių ir administratoriaus, kurie ilgina bankroto procesą, inicijuoti teisės aktų pakeitimus:	-	-	-
2.1.	nustatyti administratoriaus atlyginimo ir kitų administravimo išlaidų apmokėjimo tvarką ir administratoriaus atlyginimo rekomendacinius dydžius;	Lietuvos Respublikos Vyriausybė	Pateikti Lietuvos Respublikos Seimui Įmonių bankroto įstatymo pakeitimo įstatymo projektą,	2015 m. I-II kv.

			kuriuo būtų geriau sureguliuoti bankroto administravimo išlaidų (iš jų ir atlygio administratoriui) nustatymo ir apmokėjimo klausimai.	
2.2.	dėl pareigos teismui vertinti ir tvirtinti administravimo išlaidų sąmatą tuo atveju, kai kreditorių susirinkimas ir administratorius negali išspręsti ginčo dėl sąmatos dydžio nustatymo.	Lietuvos Respublikos Vyriausybė	Pateikti Lietuvos Respublikos Seimui Įmonių bankroto įstatymo pakeitimo įstatymo projektą	2015 m. I-II ketv.
3.	Siekiant, įmonių vadovų ir savininkų tinkamos atsakomybės už tyčinius ir nusikalstamus veiksmus sukelti įmonės nemokumą, inicijuoti teisės aktų pakeitimus, t. y. nustatyti, kad tyčinių bankrotų atvejais turi būti nustatomi tyčinį bankrotą sukėlę asmenys ir jiems taikomas teisės nuo 3 iki 5 metų eiti viešojo ir (ar) privataus juridinio asmens vadovo pareigas ar būti kolegialaus valdymo organo nariu apribojimas.	Lietuvos Respublikos Vyriausybė	Pateikti Lietuvos Respublikos Seimui Įmonių bankroto įstatymo pakeitimo įstatymo projektą	2016 m. IV ketv.
4.	Siekiant skaidresnio ir efektyvesnio turto pardavimo:	-	-	-
4.1.	nustatyti, kad įkeistas, nekilnojamas, kitas registruojamas ir didelės vertės turtas būtų parduodamas iš varžytinių;	Lietuvos Respublikos Vyriausybė	Pateikti Lietuvos Respublikos Seimui Įmonių bankroto įstatymo pakeitimo įstatymo projektą	2015 m. I-II ketv.
4.2.	nustatyti kokia vertė laikytina didele;	Lietuvos Respublikos Vyriausybė	Pateikti Lietuvos Respublikos Seimui Įmonių bankroto įstatymo pakeitimo įstatymo projektą	2015 m. I-II ketv.
4.3.	nustatyti, kad kreditorių susirinkimui nutarus išskaidyti varžytynėse neparduotą turtą ir jį parduoti dalimis, išskaidytas turtas taip pat būtų parduodamas iš varžytinių ta pačia tvarka.	Lietuvos Respublikos Vyriausybė	Pateikti Lietuvos Respublikos Seimui Įmonių bankroto įstatymo pakeitimo įstatymo projektą	2015 m. I-II ketv.
5.	Siekiant užtikrinti tinkamą bankroto proceso stebėseną ir trukmių kontrolę, sukurti arba tobulinti jau esamas informacines sistemas, kur būtų kaupiami duomenys apie kiekvieno bankroto proceso eigą, terminus bei svarbiausius įvykius, suteikiant prieigą prie šios informacijos suinteresuotoms institucijoms, kreditoriams ir kt.	Lietuvos Respublikos Vyriausybė	Užtikrinti lėšų skyrimą siekiant tobulinti ĮRBIS	2016 m.

6.	Siekiant užtikrinti administratorių tinkamą kvalifikaciją ir kompetenciją:	-	-	-
6.1.	keisti asmenų, siekiančių įgyti teisę teikti įmonių bankroto administravimo paslaugas, egzaminavimo tvarką, kuri sudarytų sąlygas išsamiai patikrinti žinias ir užtikrintų objektyvumo ir lygiateisiškumo principus;	Lietuvos Respublikos Vyriausybė	Paveisti Ūkio ministerijai pakeisti Bankroto administratoriaus pažymėjimo ir bankroto administratoriaus padėjėjo pažymėjimo išdavimo ir įmonių bankroto administravimo paslaugas teikiančių asmenų sąrašo sudarymo taisyklės ir Bankroto ir restruktūrizavimo administratorių atestavimo komisijos nuostatus	2015 m. II ketv.
6.2.	įtvirtinti administratoriams pareigą atsakingai institucijai periodiškai teikti informaciją apie kvalifikacijos kėlimą;	Lietuvos Respublikos Vyriausybė	Pateikti Lietuvos Respublikos Seimui Įmonių bankroto įstatymo pakeitimo įstatymo projektą	2016 m. IV ketv.
6.3.	susieti kvalifikacijos kėlimo reikalavimo nevykdymą su teisės teikti bankroto administravimo paslaugas sustabdymu ar atėmimu;	Lietuvos Respublikos Vyriausybė	Pateikti Lietuvos Respublikos Seimui Įmonių bankroto įstatymo pakeitimo įstatymo projektą	2016 m. IV ketv.
6.4.	nustatyti reikalavimus mokymams, kurie būtų pripažįstami tinkamais kvalifikacijos kėlimui.	Lietuvos Respublikos Vyriausybė	Pateikti Lietuvos Respublikos Seimui Įmonių bankroto įstatymo pakeitimo įstatymo projektą	2016 m. IV ketv.
7.	Siekiant, kad administratoriams būtų taikomos veiksmingos ir objektyvios pažeidimo pobūdį atitinkančios poveikio priemonės:	-	-	-
7.1.	nustatyti papildomas poveikio priemones administratoriams, pvz.: baudas, teisės teikti bankroto administravimo paslaugas sustabdymą ar kt., ir diferencijuoti jas pagal pažeidimo pobūdį ir mastą;	Lietuvos Respublikos Vyriausybė	Pateikti Lietuvos Respublikos Seimui Įmonių bankroto įstatymo pakeitimo įstatymo projektą	2016 m. IV ketv.
7.2.	apsvarstyti galimybę administratoriams taikytas poveikio priemones skelbti viešai.	Lietuvos Respublikos Vyriausybė	Pateikti Lietuvos Respublikos Seimui Įmonių bankroto įstatymo pakeitimo įstatymo projektą	2016 m. IV ketv.
8.	Siekiant efektyvesnės bankroto administratorių priežiūros, parengti metodikas ir (ar) vadovą, kuriais vadovaujantis būtų atliekami visapusiški	Įmonių bankroto valdymo departamentas	Parengti ir patvirtinti metodikas ir (ar) vadovą, kuriais vadovaujantis būtų atliekami	2015 m. IV ketv.

	administratorių veiklos patikrinimai, leisiantys įsitikinti ar administratoriai tinkamai vykdo teisės aktais jiems priskirtas pareigas ir (ar) atitinka jiems keliamus reikalavimus.	prie Ūkio ministerijos	visapusiški administratorių veiklos patikrinimai	
<p>Atstovai ryšiams, atsakingi už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą plane nustatytais terminais:</p> <p>Lietuvos Respublikos Vyriausybės:</p> <p>Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos</p> <p>Įmonių teisės ir nemokumo politikos departamento</p> <p>Nemokumo politikos skyriaus vedėjas</p> <p>Žydrūnas Paškauskas</p> <p>Tel. 870 664662, el. p. zydrunas.paskauskas@ukmin.lt</p> <p>Įmonių bankroto valdymo departamento prie Ūkio ministerijos:</p> <p>Direktorius</p> <p>Alvydas Geigalas</p> <p>Tel. 2499321, el. p. Alvydas.Geigalas@bankrotodep.lt</p>				